WIKIVORT
הוורטיס שלנו לכולנו

פרשת וישלח

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

"וישלח יעקב מלאכים לפניו.." • יעקב מכין עצמו למפגש הגורלי עם אחיו הכועס - עשיו • על מפגש זה ותוצאותיו המפתיעות • על דינה בת יעקב ונקמת אחיה • ועל פטירת רחל ויצחק אבינו בפרשת השבוע

"וישלח יעקב מלאכים", הנושאים עמם מסר "אל עשיו אחיו": אין לי כל כוונות רעות בנוגע אליך ; ראה, יצחק אבינו ברך אותי באומרו: "ויתן לך . . מטל השמים ומשמני הארץ", ומה יש לי בפועלו - ויהי לי שור וחמור", שאינם לא מן השמים ולא מן הארץ...

חוזרים המלאכים אל יעקב ובפיהם ידיעה מרעישה: עשיו אחיך מתקדם לקראתך כשפניו למלחמה "וארבע-מאות איש עמו"! יעקב מתמלא אימה, ומכין עצמו לשלושה דברים: לדורון, לתפילה, ולמלחמה. הוא נערך אסטרטגית, ומחלק את משפחתו לשני מחנות, במחשבה, שאף אם יכה עשיו את מחנה האחד, יציל לפחות המחנה השני... . אחר, ניגש הוא לתפילה לפני ה', ויחד עם זאת אינו זונח את הדרך הפרלמנטרית, ושולח עם המלאכים מתנה מכובדת - דורון - עבור עשיו, שמא יתרצה בה.

יעקב שולח את המנחה לפניו, ובמשך הלילה מצליח לעבור עם משפחתו את נחל יבוק. לפתע הוא מוצא את עצמו נאבק עם מלאכו של עשיו אשר מפריע לו בדרכו. תוך כדי מאבק נוקע יעקב את ירכו, ובסופו של דבר הוא זוכה לברכה מפי המלאך המוסיף לו בהזדמנות זו שם חדש - ישראל.

הבוקר בא, והנה מגיע עשיו, רואה את פניו הנפולות של יעקב ומרחם עליו, רץ לקראתו, מחבקו ומנשקו. עשיו שעשה הכרה עם משפחתו של יעקב ומזמינו לנסוע אחריו ולבקר בביתו, בשעיר. יעקב מתחמק באלגנטיות מהזמנה זו, בנימוק משכנע, התולה את מחויבותו לפסוע לאיטו בשל ילדיו הקטנים. האחים נפרדים, ויעקב מתיישב בסוכות.

בתו של יעקב, דינה, מוצאת חן בעיני אחד מבני הארץ, שכם בן חמור וזה מחליט להתחתן עמה. הוא מבקש מאביו, חמור, להתדבר עם יעקב על מנת שיקחהו כחתן לבתו. יעקב ובניו שומעים את הדברים ומתעצבים אל לבם. חמור מצידו מוכן לתת הכל עבור דינה. בני יעקב מחליטים לעבוד בצורה דיפלומטית, ובצורה מנומסת הם מסבירים לחמור שבכדי שיהיו בינהם קישרי חיתון חייבים הוא וכל בני עירו - להימול!

חמור מתמלא מרץ ומשכנע את אנשיו בכדאיות המילה, שכן בזה תפתח הדרך לסחור עם משפחתו העשירה של יעקב. דבריו משכנעים, ובני העיר - שלם שמה - מלים את עצמם. ביום השלישי למילתם, "בהיותם כואבים", לוקחים בני יעקב, שמעון ולוי, איש את חרבו, מגיעים לשלם, הורגים את כל הזכרים שבה ומחרימים את רכושם.

יעקב שומע את אשר נעשה, ירא שמא עתה ילחמו בו תושבי האזור, ומחליט לעבור דירה, לבית א-ל. כאן הוא מטהר את בניו מאלקי-הנכר (עבודה-זרה) שנמצאו בשלל אנשי שלם.

האלוקים מתגלה אל יעקב ומברכו "... פרה ורבה גוי וקהל גויים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו". רחל, אשתו של יעקב, מתקשה בלידתה ונפטרת בשעת הלידה, לא לפני שהיא מספיקה לקרוא את שמו של הרך הנולד - בנימין. יעקב קובר אותה בבית-לחם ושם מציבה על קבורתה - "היא מצבת קבורת רחל עד היום".

פרשת וישלח

הפרשה מסיימת בפטירת יצחק בגיל מאה ושמונים שנה ; קבורתו במערת המכפלה אשר בחברון ; ובסקירה משפחתית של תולדות עשיו.

וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב (לב,ה)

'וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן **לַאדֹנִי** לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר **עַבְדְּךָ** יַעֲקֹב'

במדרש רבה מבואר שיעקב נענש על שהתרפס בפני עשיו וקרא לו אדוני ולעצמו 'עבדך'

"באותה שעה שקרא יעקב לעשו אדוני, אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה השפלת עצמך וקראת לעשו אדוני שמונה פעמים, חייך! אני מעמיד מבניו שמנה מלכים קודם לבניך, שנאמר: (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו וגו' "

מאידך בהמשך יש מדרש שלכאורה הפוך בתכלית:

"ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו, רבינו אמר לרבי אפס: כתוב חד אגרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס [כתוב אגרת ממני לידידי המלך אנטונינוס] קם וכתב: 'מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס', נסבה וקרייה וקרעיה, אמר ליה: כתוב 'מן עבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס' אמר ליה: רבי! מפני מה אתה מבזה על כבודך!? אמר ליה: מה אנא טב מן סבי, לא כך אמר 'כה אמר עבדך יעקב'?

ומבואר ממעשהו של רבי יהודה הנשיא שיעקב כן עשה כהוגן ומעשהו ראוי לחיקוי ואם כן על מה ומדוע איפוא נענש יעקב ???

אלא שהתירוץ הוא פשוט:
אכן כאשר אנחנו שרויים בגלות אדום עלינו להרכין ראשבפני המלכות ולומר 'אדוני' ו'עבדך' וכפי שנאמר במדרש תנחומא: "כה תאמרון לאדוני לעשו יעקב, קורא לעשו אדוני, למדה תורה דרך ארץ לחלוק כבוד **למלכות**"

אך כאשר איננו בגלות בין הגויים כמו בזמן מלכי ישראל אסור להתרפס בפני מלכויותהעום גם אם הם חזקות מאיתנו וק"ו כאשר אנו לא במאבק מול המלכות אלא במלחמה מול רשעי ישראל שעלינו להלחם בהם בכל תוקף ! ולא חלילהלכנע להם. ואף לרשע שהשעה משחקת שאמרו חז"ל שאסור להתגרות בו, מכל מקום אין לנו להתרפס בפניו לעולם בכניעה מוחלטת.

לפיכך, כאשר יעקב דיבר עם עשיו עדיין לא נגזרה הגלות ולכן לא היה עליו להתרפס באופן שכזה.

אגב, גם העונש על מעשה זה היה בבחינת 'אשר יגורתי בא לי' כי בעצם ההתרפסות יעקב הביא על עצמו ובניו את הגלות

וכמו שכותב הרמב"ן על התורה וז"ל: "וכבר תפסוהו החכמים על זה, אמרו בבראשית רבה (עה ג) מחזיק באזני כלב וגו' (משלי כו יז) אמר לו הקב"ה, לדרכו היה מהלך והיית משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב: ועל דעתי גם זה ירמוז כי אנחנו התחלנו נפילתנו ביד אדום, כי מלכי בית שני באו בברית עם הרומיים (ספר החשמונאים א ח) ומהם שבאו ברומה (כך כותב רבינו בויקרא כו טז), והיא היתה סבת נפילתם בידם, וזה מוזכר בדברי רבותינו ומפורסם בספרים (יוסיפון פרק סה):

פרשת וישלח

כלומר, יעקב הכניס את עצמו ואת בניו ללוע הארי והוא שגרם לעצמו כמו מושך באזני כלב שגורם לעצמו

אלא שנשאלת השאלה: וכי יעקב לא ידע זאת ???? האם משום פחדו הוא נהגשלא כשורה ??

אלא הטעם לכך שיעקב בכל זאת התרפס בפניו כיון שיצחק בירך את יעקב ולעשיו הבטיח גם שבתקופה מסויימת בני יעקב יהיו נשלטים תחתיו אבל לא התברר מתייתקיימו שני התקופות. לכן יעקב רצה שהברכות של יצחק לעשיו יתקיימו מיד ולא לעתיד לבוא ואז ממילא ברכותיו ליעקב יתקיימו לעתיד לבוא ולכן התחיל את ההתרפסות והמהלך של הגלות מיוזמתו מיד והשתעבד לעשיו .

אל תהי ברכת צדיק קלה בעיניך

אין יהודי מאמין שלא חיפש לעצמו ברכה מצדיק.

מדוע עדים אנו לתופעה בה אדם מתברך מרבנים גדולים אמיתיים, שכח ברכתם ידוע ומפורסם בעולם, אך אצלו למרבה הצער לא חל שינוי לטובה.

תלמיד חכם גדול פגש באדם ריק מתורה המתחזה למקובל ואמר לו "דע לך שאנחנו לא מסכימים עם דרכיך המגונות, חזור בך לאלתר".
הבאבא רתח מזעם: "כך אתה מדבר אלי? לא תעבור שנה ואתה תמות"...
לאחר שנה הגיע הרב ואמר לו: "אתה רואה? אתה סתם שקרן! לא קרה לי שום רע מהקללה שלך".
"זה בגלל שאין לך אמונת חכמים" – ענה הבאבא היצירתי...

***
מבית חמיו יצא יעקב אבינו עם ארבעת נשיו ואחד עשר ילדיו, וכל הרכוש שרכש במשך השנים מעבודתו. לקראתו מגיע עשו הרשע ועמו ארבע מאות איש כדי לנקום בו על לקיחת הברכות, ויעקב נערך לקראת האירוע הקשה הזה בו אח מסוגל להילחם באחיו.

בשלושה מישורים שונים התכונן יעקב לקדם את פני הרעה: א. נתינת מתנות לעשו אחיו. ב. חלוקת אנשיו ורכושו - למלחמה ומנוסה בתכנון קפדני ומחושב היטב. ג. בתפילה לאלוקים שיעזרהו להינצל מנזק ולהישמר מלגרום נזק לאחרים!

על הכנה זו האחרונה ברצוני לייחד את ההתבוננות כעת.

יעקב בתפילתו מלמד אותנו כמה פרטים חשובים לדורות עולם, ראשית, כיצד יש לבקש דבר מה. הוא נותן הודאה לה' על כל החסדים שהעניק לו עד היום, ומרגיש את עצמו שאינו ראוי כלל וכלל לכל הטובה המרובה הזו. בהמשך הוא גם מבקש בלשון קצרה שכוללת הרבה שיזכה להצלחה בכל המובנים בהתנגשות כפויה זו.&

אך דבר אחד תמוה מאוד, לשם מה נצרך יעקב לשפוך שיח ולהתחנן לפני אדון הכל שיצילהו מנזק ומכשול?

הלא כשישן יעקב בהר המוריה טרם צאתו לחרן, נגלה אליו אלוקים ומבטיח לו הבטחות מפליגות, ביניהן הוא מעניק לו חסות ושמירה אלוקית מכל דבר רע: "והנה אנוכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך". בהמשך הדברים אף מבטיח לו אלוקים: "והשיבותיך אל האדמה הזאת" והוא עוד לא שב...

אם כן, בשל מה החליט יעקב להתחנן ולבקש על הצלחה, כשיש בכיסו הבטחה ברורה ומפורשת - לא מהרב הראשי, ואפילו לא מגדול הדור – אלא מאלוקים בכבודו ובעצמו!?

חכמינו מסבירים שיעקב אבינו פחד מאוד שמא פג תוקפה של ההבטחה הנכספת, בשל כך שאולי הוא חטא, וכל ההבטחה ניתנה רק לדרגה הרוחנית שבה הוא היה. אם חלה ירידה או שינוי לרעה ברוחניות, כבר אין שום ביטוח שההבטחה תחול.

***

ערכה של ברכה, ערכו של איחול, הוא דבר שבכוחו להשפיע על העתיד וההווה. לדיבורו של האדם יש משמעות נוספת מעבר לערכן הלשוני של המילים. בשל כך שגור בפי כולם הביטוי "אל תהי ברכת הדיוט [איש פשוט] קלה בעיניך", שמא זו עת רצון כרגע בשמים וברכתו תתקיים.

בעיקר נודעת חשיבות רבה לערכה של ברכה מאדם קדוש, השומר על עצמו מכל עבירה ומעידה, העוסק בתורה בכל כוחו ודבק בהשי"ת. סיפורים ומופתים לאין ספור התגלגלו בעולם היהודי והגויי גם יחד, על כוחם המופלא של הצדיקים בכל דור ודור להושיע אנשים מצרותיהם.

אין יהודי מאמין שלא חיפש לעצמו ברכה מצדיק, עד כדי כך התפתחה התשוקה לברכות אצלנו, עד שצצה לה תופעה חדשה ופסולה של מתחזים למיניהם. כך עדים אנו מידי פעם ל'באבא' או 'מקובל', שכל בקיאותם היא בכושר משחק ואלתור מוצלחים, וה'קבלה' היחידה שהם מכירים היא אפילו לא ממס הכנסה...&
&&&&&
מספרים על אחד כזה שהודיע שהוא מברך אנשים תמורת סכום כסף, אחד המתברכים שביקש הנחה נענה בשלילה "רק החומר עלה לי יותר, תאמין לי אני עוד מפסיד עליך"...

נחזור חזרה לשאלה בה נגענו, מדוע עדים אנו לתופעה בה אדם מתברך מרבנים גדולים אמיתיים, שכח ברכתם ידוע ומפורסם בעולם, אך אצלו למרבה הצער לא חל שינוי לטובה.

והרבה מתוכם מגיעים ושואלים אותי "אין ספק שצריכים 'אמונת חכמים', אבל איך תסביר את זה שלא זכינו בסוף לישועה, לאחר הברכות של רב פלוני או אלמוני".

ההסבר שאני בדרך כלל מספק, הוא התשובה של חכמינו על תפילתו של יעקב לאחר שקיבל הבטחה מפורשת מאלוקים - שמא יגרום החטא שהברכה לא תתקיים. העצה להחשת הישועה היא כמובן הנגטיב של הסיבה להפסדת הברכה, להרבות בתורה ובחסד, ולהתחזק עוד באמונת חכמים.

ניתן לסכם זאת במשפט אחד "אל תהי ברכת צדיק קלה בעיניך" כשאינה מתקיימת, כי לא בה בלבד תלויה הישועה.

אמת ושקר - חיבור חלקי הפאזל

קורות הפרשה

אחרי 20 שנות גלות יעקב אבינו חוזר עם נשותיו ובניו ועם כל רכושו חזרה אל ארץ ישראל. כהכנה למפגש הבלתי נמנע עם עשו, יעקב שולח מלאכים להודיע לעשו על בואו. המלאכים חוזרים ומבשרים לו

WIKIVORT
הוורטיס שלנו לכולנו

פרשת וישלח

כי עשו בדרכו אליו עם ארבע מאות אנשי מלחמה. "וַיְיַרָא יַעֲקֹב מְאֹד, וַיֵּצֶר לוֹ", יעקב נערך לפגישה, הוא חוצה את אנשיו לשני מחנות, ונושא תפילה לקב"ה שיצילנו מעשו. יעקב גם נותן מתנות ביד עבדיו, עדרים של בהמות אותם הוא שולח במרווחים בין עדר לעדר, עם המסר שזו מנחה ממנו לעשו. המטרה לרכך את ליבו של עשו.

בלילה מעביר יעקב את נשיו וילדיו את הנחל במעבר יבק והוא נותר לבדו ונאבק עם המלאך עד עלות השחר. המלאך נכנע, אבל לא לפני שהוא תוקע את ידו בכף ירכו של יעקב. יעקב לא מוכן לשחרר אותו לפני שהמלאך יברך אותו והמלאך אומר לו שלא יקרא שמו יעקב יותר, אלא ישראל. אנו מקבלים את הציווי לא לאכול את גיד הנשה.

בבוקר מגיע עשו, יעקב מתקרב אליו ומשתחווה שבע פעמים, עד שעשו רץ אליו ומנשקנו. לאחר חילופי דברים, עשו פורש והולך לאדום. יעקב ממשיך הלאה לעיר שכם. בשכם קורה כל המעשה עם דינה בת יעקב. בהמשך הפרשה, על אם הדרך אפרתה, רחל יולדת את בנימין ומתה. לאחר מכן, מסופר גם על מותו של יצחק אבינו בגיל מאה ושמונים. התורה גוללת בפנינו את תולדות עשו. סוף הפרשה מספר על שמונת המלכים שמלכו באדום לפני מלוך מלך לבני ישראל.

<u>מפגש יעקב ועשו</u>

למרות הבטחת הקב"ה ליעקב אבינו שיהיה עמו בשובו אל ארץ ישראל וישמור עליו, פחד יעקב מאוד מהמפגש עם עשו. יש הרבה דברים שניתן ללמוד מהנהגתו של יעקב במקרה זה, איך ינהג כל אדם בעת צרה. כך עושה יעקב, ראשית הוא שולח מלאכים לעשו, על טיבם של מלאכים אלה עוד נדבר בהמשך, וכבר במסר שהוא שולח עם המלאכים הוא מודיע לעשו מספר דברים.

"כֹּה אָמַר, עַבְדְּךָ יַעֲקֹב, עִם-לָבָן גַּרְתִּי, וָאֵחַר עַד-עָתָּה". עבדך יעקב, יעקב מחניף לעשו. אומר הילקוט שמעוני: "אמר יעקב: אחניף לו לעשו מפני דרכי שלום, שמחניפים להם לרשעים בעולם הזה". יעקב הרי יודע שהשליטה בעולם הזה ניתנה לעשו.

בנוסף, מה פשר 'עם לבן גרתי', הרי ברור שעשו יודע היכן היה יעקב. אלא רמז לו, גרתי עם מי שידוע כגדול המכשפים, אבי הרמאים, ויצאתי ממנו שלם, דע את כוחי. 'גרתי' זה נוטריקון תרי"ג, ששמר יעקב על חוקי התורה גם אצל אותו רשע ועל כן מודיע לעשו שהקב"ה לצידו.

לבסוף, מה פרוש 'ואחר עד עתה'? אומר יעקב, חיכיתי עד עכשיו מלשוב לארץ ישראל, שעדיין לא נולד האויב האמיתי של עשו, ועכשיו 'ויהי לי שור', נולד יוסף שנקרא שור. "בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ" (דברים ל"ג י"ז). לכן אין לי לירא ממך שהרי נולד יוסף, וכתוב, "וְהָיָה בֵית-יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה, וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ, וְדָלְקוּ בָהֶם, וַאֲכָלוּם; וְלֹא-יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו, כִּי ה' דִּבֵּר" (עובדיה א' י"ח) (מדרש תנחומא).

אם כן, יעקב מעביר מסר ברור לעשו, ועם זאת הוא נערך היטב למפגש. מפני שהמלאכים חוזרים עם מסר ברור, "בָּאנוּ אֶל-אָחִיךָ, אֶל-עֵשָׂו". רש"י אומר, "שהיית אומר אחי הוא אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע עודנו בשנאתו". לכן יעקב מתקין את עצמו בשלושה דברים: תפילה, דורון ומלחמה.

ניתן ללמוד, שעם כל ההבטחות שיש לנו מהקב"ה, גם אם יש בנו אמונה חזקה, אסור לחשוב שמגיע לנו משהו. יעקב חושש שאולי יש בו איזה חטא שעלול לפגום כך שעשו ינצח אותו. עשרים שנה שלא ישב בארץ המובטחת ולא עסק בכיבוד אב, אולי הזכויות האלה יעמדו לעשו. לכן נושא תפילה ומבקש רחמים מהשמיים.

עם זאת, הוא לא מסתפק בכך, אלא עושה גם השתדלות, שחייב אדם לעשות את כל מה שיכול בדרך הטבע ולא לסמוך על הנס, שאין סומכים על הנס. לכן חוצה את מחנהו לשניים, ושולח מתנות לעשו בכדי לרכך את ליבו. יודע יעקב, "כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים" (דברים ט"ז י"ט), כל שכן עיני רשעים.

המאבק עם המלאך

בלילה שלפני המפגש עם עשו מתחולל מאבק עצום. כתוב, "וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב, לְבַדּוֹ; וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ, עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר". האיש הזה היה מלאך, המלאך סמאל, שרו של עשו. לכל אומה יש שר בשמיים שמנהיג אותה, והשר השפל מכולם הוא שרו של עשו. על מנת להכניע אומה בעולם הזה צריך להכניע את השר שלה למעלה, לטפל בשורש. כמו שכתוב ביציאת מצרים, כשבני ישראל עומדים על ים סוף וצבא מצרים קרב אליהם: "וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם" (שמות י"ד י'), אומר שם רש"י, "ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים". גם שם המאבק האמיתי היה נגד השר של מצרים.
יעקב אבינו מנצח במאבק ומכניע את שרו של עשו. אבל המלאך פוגע רק במקום אחד, בכף ירך רגלו, בגיד הנשה.

גיד הנשה

אחת ממצוות לא תעשה היא הציווי שלא לאכול את גיד הנשה, שכתוב בפרשה, אחרי אותה פגיעה שפגע המלאך ביעקב, "עַל-כֵּן לֹא-יֹאכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנָּשֶׁה, אֲשֶׁר עַל-כַּף הַיָּרֵךְ, עַד, הַיּוֹם הַזֶּה: כִּי נָגַע בְּכַף-יֶרֶךְ יַעֲקֹב, בְּגִיד הַנָּשֶׁה". ננסה להבין מה פשר העניין, למה חמור כל כך עניין גיד הנשה שהוא אפילו אסור בהנאה, ואפילו לכלב אסור לתת אותו.

כתוב בפרשה זאת בזוהר הקדוש, להלן פרוש הסולם, "ולמה נקרא גיד הנשה, ומשיב, כלומר, גיד שהוא מנשה, דהיינו מדיח, בני אדם מעבודת בוראם. ושם רובץ יצר הרע".

"וכיוון שהמלאך התאבק עם יעקב, לא מצא מקום בגופו שיוכל להתגבר על יעקב, כי כל אברי גופו עזרו ליעקב. כי כולם היו חזקים ולא היתה בהם חולשה, ואין הקליפה נאחזת אלא במקום חסרון וחולשה. מה עשה, ויגע בכף ירכו בגיד הנשה, במינו, דהיינו ביצר הרע שהוא מינו, ושם מקומו של היצה"ר, ומשם בא יצר הרע אל בני האדם".
"...באבריו של האדם מרומז מה שלמעלה. אם האבר טוב הוא ממשיך טוב, ואם הוא רע ממשיך רע. ועל כן כל אבר שאוכלים מן בעלי חיים מחזק אבר שכנגדו באדם האוכל. ודאי שגיד הנשה מחזק את היצר הרע שהוא מינו..."

ניתן לבאר, בדרכו של 'בעל הסולם', כי כשאנו מדברים על יצר הרע, רע זה ר"ת, רצון עצמי, אגואיזם, הרצון לקבל. יוצא מכך שגיד הנשה מחזק את הרצון המקולקל, לקבל לעצמו בלבד, שורש הרע. לכן נאמר שגם לכלב אסור לתת אותו, כי הכלב מצווח 'הב הב', תביא לי, תביא לי, מייצג את אותו רצון שנמצא בנו, ושאותו אסור לחזק.

תיקון ובירור

הרב שיינברגר שליט"א מסביר, יש בבריאה מסגרת של תיקון שנקראת עש"נ - עולם, שנה, נפש. במסגרת שלושת אלו קיימים כל מיני המציאויות שיש בבריאה. בכל מסגרת כזאת של תיקון, תמיד ישנו גם מקום חולשה, מקום שאי אפשר לתקן שם עד לגמר התיקון. מה שצריך לעשות זה לא להתקרב לשם.

תיקון הוא לקחת דבר שיש לו צורה מסוימת ולברר את כל החלקים שלו. לעשות תיקון זה נקרא אכילה. כמו במעבדה, לשים את כל הדברים לחוד, לברר, דברים טובים לחוד, רעים לחוד. את הטובים לחבר אל

פרשת וישלח

הגוף ואת הפסולת להוציא החוצה. זה נקרא אכילה וזה העבודה שלנו. הקב"ה נותן הרבה חומר ואנחנו עושים בירור.
יש מקומות שאי אפשר לתקן לפני הזמן ושמה כאמור, אסור לנגוע. בזמן, זה תשעה באב. בנפש, בגוף האדם, זה גיד הנשה. יש גם מקומות כאלה בעולם, אולי, אומר הרב שיינברגר שליט"א, זהו משולש ברמודה.

הזוהר הקדוש מסביר זאת כך, "יש באדם שס"ה גידים, וכנגדם שס"ה מצוות, שהם לא ניתנו להעשות. שגיד הנשה הוא אחד מהם. וכנגד שס"ה ימות השנה, ותשעה באב הוא אחד מהם, שהוא כנגד המלאך סמאל, שהוא אחד משס"ה מלאכים השולטים על שס"ה ימות השנה. ונמצא ט' באב בשס"ה ימות השנה, וגיד הנשה בשס"ה גידים, הם בחינה אחת. ועל כן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, א"ת הוא לרבות תשעה באב, שאין אוכלים בו ואין שותים. להיותו בחינה אחת עם גיד הנשה".
אז מקום הפגיעה של המלאך ביעקב היה בכף ירכו, ברגל. אומר הרב שיינברגר שליט"א, שני רגלים אלו הם המעמידים את כל הקומה, רגל ימין זה נצח, רגל שמאל זה הוד, וכל הצרות היו בהוד, הספירה החמישית בז"א. בחודש אב שהוא החודש החמישי, באלף החמישי, נחרבו בתי המקדש. על כן כתוב בדניאל, "וְהוֹדִי, נֶהְפַּךְ עָלַי לְמַשְׁחִית" (דניאל י' ח'). על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, זהו מקום ללא תקנה.

<u>הפגישה עם עשו</u>
למחרת בבוקר, מתרחש המפגש עם עשו. כתוב, "וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו, וַיַּרְא וְהִנֵּה עֵשָׂו בָּא, וְעִמּוֹ, אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ; וַיַּחַץ אֶת-הַיְלָדִים, עַל-לֵאָה וְעַל-רָחֵל, וְעַל, שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת. וַיָּשֶׂם אֶת-הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת-יַלְדֵיהֶן, רִאשֹׁנָה; וְאֶת-לֵאָה וְיַלְדֶיהָ אַחֲרֹנִים, וְאֶת-רָחֵל וְאֶת-יוֹסֵף אַחֲרֹנִים. וְהוּא, עָבַר לִפְנֵיהֶם; וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים, עַד-גִּשְׁתּוֹ עַד-אָחִיו. וַיָּרָץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיְחַבְּקֵהוּ, וַיִּפֹּל עַל-צַוָּארָו וַיִּשָּׁקֵהוּ; וַיִּבְכּוּ".

יעקב ניגש אל עשו ומשתחוה שבע פעמים ונשאלת השאלה איך יתכן הדבר?

כתוב בתורה, "כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה, לְאֵל אַחֵר" (שמות ל"ד י"ד), וכי יכול להיות שיעקב עבר על דברי תורה ח"ו? הלא עשו הוא בבחינת אל אחר, הוא מייצג את כוחות הטומאה, כוחות של עבודה זרה וכאמור, השר שלו בשמים זה הס"מ בכבודו ובעצמו, איך יכול להיות שיעקב משתחוה לו?

שואל ר' אלעזר בזוהר הקדוש, "וכי יעקב שהוא בחיר שבאבות שנבחר חלק שלם להקב"ה , ונתקרב לו ביותר, איך השתחוה לאותו רשע עשו, שהוא בצד אל אחר, ומי שמשתחוה לו משתחוה לאל אחר",ומסביר, "כתוב, והוא עבר לפניהם, מהו והוא, זהו השכינה העליונה שהיתה הולכת לפניו, שהיא השמירה העליונה שהיתה משמרתו, כיון שראה יעקב, אמר עתה הגיעה השעה להשתחוות אל הקב"ה, שהיה הולך לפניו".

<u>השקפה פנימית והשקפה חיצונית</u>
מסביר הרב אליהו דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו, ב', פרשת וישלח), "אנו לומדים שעור חשוב בהשקפה חיצונית והשקפה פנימית. באותו מעשה יכולים לראות שני בני אדם שונים, מהות שונה, האחד יראה מהות גשמית חומרית, והשני מהות רוחנית שתכליתה תיקון.

גם ההשתחוות יכולה להתפרש בהשקפה נחותה ככניעת החלש בפני הגיבור. (כמו שחשבו כל הנוכחים במעמד, כולל עשו, וכמו שנראה מסיפור הפשט). אבל הזוהר הקדוש מראה לנו את ההשקפה העליונה שיש בעניין, שאליה התעלה יעקב אבינו. מתוך ומעל המצב החומרי התגבר לראות לא את האויב, אלא רק

פרשת וישלח

את השי"ת העובר לפניהם. הוא ראה את גזרת השם שתהיה גלות תחת עשו וקיבל עליו את קיום ציווי השם, וזו היתה התעלות אל הכרת רצון הבורא, ובכך נתגלתה השכינה לפניו".

צריך לזכור ולשים לב היטב ששני בני אדם יכולים לראות את אותו הדבר ולחוות אותו כשני דברים שונים. תפיסת המציאות היא סובייקטיבית בהתאם למדרגתו של האדם. בזמננו אפשר לראות זאת היטב, כשרבים הם המתייחסים אל התורה, מקור האור של עם ישראל, כאל חושך גמור ח"ו. על זה אמר הנביא ישעיהו, "הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב, וְלַטּוֹב רָע: שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ" (ישעיהו ה' כ').

<u>נשיקת עשו</u>

על שיא המפגש עם עשו, כתוב, "וַיָּרָץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיְחַבְּקֵהוּ, וַיִּפֹּל עַל-צַוָּארָו וַיִּשָּׁקֵהוּ; וַיִּבְכּוּ". ויש הרבה פרושים על הנשיקה הזאת, ובפרט שהוסיפה התורה שש נקודות מעל המילה 'וישקהו'. רש"י אומר, "נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו". אבל המדרש (מדרש רבה) אומר, "כיון שראהו עשו, רץ אליו בזעם אף וזמם להורגו. אמר עשו: איני הורג את יעקב בחיצים ובקשת, אלא בפי אני הורגו ואמצוץ דמו. נפל עליו ונשכו על צואריו, נעשה נס, ונתקשו צואריו של יעקב כעצם השן, ונעשו שניו של עשיו רכות כשעוה". על יעקב כתוב: "צַוָּארֵךְ, כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן" (שה"ש ז' ה'), ועל עשו כתוב: "שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ"(תהילים ג' ח').

יש שתי דרכים של היצר הרע, שתי קליפות המתבטאות כאן, 'אחי' ועשו. עשו זה היצר הרע הנלחם באופן חזיתי בעם ישראל. השני זה 'אחי', אותם שרוצים לאבד את ישראל בדרך של קרוב, "כולנו עולם אחד", "כולם שווים", בואו נעשה הסכמים יפים, נתלבש אותו הדבר, נהיה אחים, נתחתן זה עם זה... והתוצאה האיומה היא שח"ו מאבדים ע"י כך את הנשמה היהודית.

גם אומרים לבני יעקב, העולם הוא כזה, יום ככה, יום ככה, יש רק שינויים, יום אחד אופנה כזאת, יום אחד אחרת, אין שום דבר קבוע. וזה הרמז "שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ" (שם), צריך לשבר את אותם רשעים שאומרים שהכל זה רק שינויים. צריך לזכור שיעקב זה גם אותיות עקביות. אם היהודי רוצה לנצח במלחמה, הוא חייב לדבוק בעקבי ובקבוע, בדרך ישראל, בבורא עולם, ששם אין שינוי לעולם.

<u>מלאכי אמת</u>

לקראת סיום, נחזור לתחילת הפרשה. "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו, אֶל-עֵשָׂו אָחִיו, אַרְצָה שֵׂעִיר, שְׂדֵה אֱדוֹם". יעקב שולח מלאכים לעשו. רש"י אומר, "מלאכים ממש". השאלה היא למה יעקב צריך לשלוח מלאכים ולא שליחים בשר ודם?

כתוב במדרש (בראשית רבה) "שבשעה שהקב"ה רצה לברוא את האדם, הוא נמלך במלאכי השרת. היו שם ארבע כיתות מלאכים: מלאכי שלום, מלאכי צדק, מלאכי אמת ומלאכי חסד. מלאכי שלום אמרו, אל יברא, כי כולו קטטה. מלאכי צדק אמרו, יברא, שעושה צדקות. מלאכי חסד אמרו, יברא, שהוא גומל חסדים. מלאכי אמת אמרו, אל יברא, שכולו שקרים. לקח הקב"ה את האמת והשליכה ארצה. כמו שכתוב, "וְתַשְׁלֵךְ אֱמֶת אַרְצָה"(דניאל ח' י"ב), אמרו לו מלאכי השרת, למה אתה מבזה את החותם שלך, הלא החותם של הקב"ה אמת. אמר להם: תעלה אמת מהארץ! שכתוב, "אֱמֶת, מֵאֶרֶץ תִּצְמָח" (תהילים פ"ה י"ב)".

אומר הרב שיינברגר שליט"א, "תעלה אמת מן הארץ" זה רק בגמר התיקון. בעולם שלנו יש הרבה דברים סותרים, שני הפכים בנושא אחד בכל עניין. צריך הרבה אמונה, הרבה עוצמה, בכדי להתחבר עם כל מה שקורה. האמת נסתרת, אם האמת היתה נגלית אז לא היתה בחירה. אם כל אחד היה רואה שכל דברי

התורה אמת, שכל דברי הנביאים אמת, שמזהירים על שכר ועונש, אז לא היתה בחירה.

יש כלל שכולם נכנעים בפני האמת. אם יבוא אדם שכל בני האדם יהיו משוכנעים שהוא איש אמת, כל בני העולם יכנעו בפניו. כל העניין הוא שקשה להיכנע מפני שאדם מרגיש את השקר בתוכו, אז הוא רואה שקר גם בחוץ, בשאר בני האדם, והוא אומר למה שאני אכנע בפני שקר, זה עולם של שקר.

איש האמת
עדיין לא מצאנו את האיש שכולם יודו שהוא איש אמת. אבל כשיגיע, כולם יכנעו בפני האמת. כאשר הוא יבוא ויספר להם על דברי הנביאים שמדברים על שכר ועונש, תיפול עליהם אימתה ופחד, ויעבדו את השם ביראה ובאהבה, ולא יזוזו כחוט השערה מדברי תורה, ומדברי הנביאים ומדברי החכמים.

יש הרבה אנשים שכל כך שקועים בשקר, גם כשהם רואים את האמת מול הפנים שלהם, כשהיא ממש טופחת על פניהם, הם כל כך שקועים בשקר שהם לא רואים אותה או מסרבים להכיר בה. אבל מי שרואה את האמת, הוא נכנע בפניה. החידוש הגדול הוא, שהאמת היא, שכל מה שקורה בעולם זה אמת, אלא שזה עוד לא קיבל את השלמות שלו.

אמת בחלקים
למשל, מסביר הרב שיינברגר שליט"א, אחד בא והוא לא מכיר את עולמה של התורה, והוא רואה שיש כל כך הרבה שיטות, כל כך הרבה דעות, יש חסידים, יש מתנגדים, אשכנזים ספרדים, כל מיני סוגים, וכל אחד הולך בדרך שלו, אז הוא מתבלבל לגמרי. לעומתו, אחד שנולד במשפחה מסוימת, בדרך מסוימת, אז הוא לא הולך לחפש משהו אחר, הוא יודע שזה הדרך שלו. הוא יודע גם שכולם מקיימים את התורה, כולם יש להם את אותה המטרה, והוא ממשיך בדרך שלו. הוא עסוק בחלק שלו ומקבל את מגוון הדרכים שבעבודת השם.

חיבור החלקים
העניין הוא שהאמת זה כמו פאזל, יש הרבה חלקים וצריך לשלב את כל החלקים אחד בשני. כאשר גומרים לשלב את כל החלקים זה תמונה שלמה. יש חלקים, כל חלק הוא אמיתי, אבל הוא רק חלק, ולכן אם נדבקים רק בזה אין בזה שום תועלת, כל התועלת זה בתמונה השלמה. לכל אחד יש את השורש שלו ששם הוא יכול להתחבר, אבל הוא צריך לדעת שהוא לא רק קשור לאותו חלק, אלא שהוא שייך לכלל התמונה השלמה, ואז יש לו אמת. אבל אם הוא חושב שרק הוא אמת וכל השאר זה שום דבר, אז אפילו אם הוא המח, עם המח לבד אי אפשר לעשות שום דבר, רק בחיבור שלו לכל האברים יש אדם שלם.

כך שהשלמות היא אצל מי שמתחבר עם הדבר הכי חזק בשבילו, עם השורש שלו, וכל השאר יש לו ע"י חיבור, ע"י אהבת ישראל. הוא יודע שהקב"ה ברא את העולם והוא נתן הרבה דרכים וכל אחד הולך בדרך שלו וכולם בסוף מתחברים למטרה אחת. כמו בצבא שיש כל מיני חיילות, וסה"כ זאת מערכת אחת עם מטרה אחת.

אמונה אמיתית
אמונה בקב"ה זה אמונה שכל מה שנעשה בכל רגע מיום שנברא העולם עד התכלית, זה הכל אמת. רק מפני שלא נתחברו עדיין החלקים, לא רואים שזה אמת. מי שאשם שהחלקים לא מתחברים זה בני האדם. הקב"ה מנהיג את העולם לפי מעשיהם של בני אדם. אם מעשיהם טובים הרבה דברים מתחברים, אין פירוד בתוך המציאות והכל מסתדר, הכל עובד לפי התוכנית, הצורה מסודרת, בצורה ישרה. "לְבַד רְאֵה-זֶה מָצָאתִי, אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת-הָאָדָם יָשָׁר; וְהֵמָּה בִקְשׁוּ, חִשְּׁבֹנוֹת רַבִּים" (קהלת ז' כ"ט). אז

כאשר החשבונות הרבים יתיישרו זה עם זה, אז לא יחסר בעולם שום דבר ויתגלו הכוחות הנסתרים, יתגלה השפע האדיר בעולם.

חיבור של הכל

הרב שיינברגר שליט"א מסביר, האמת היא דבר מושלם, החותם, חותמו של הקב"ה. חותם פירושו שהכל כבר מחובר, הכל בא על מקומו בשלום וכל אחד עוזר לשני, ואפשר להפיק את התועלת המרבית מכל חלק כאשר הכל מחובר. החיבור של הכל זה האמת. חיבור של בני אדם זה עם זה, ואהבת לרעך כמוך. גם חיבור של כל המקומות, של כל הדברים בעולם, וגם חיבור של שושלת הדורות, מגיד מראשית אחרית, יש חיבור של ראשית ואחרית ביחד.

לכן זרק הקב"ה את האמת ארצה. אם העולם היה נולד בשלמות אז מיד היה אמת. אבל כיוון שלא נוהג בשלמות אז אם האמת תופיע בכל מקום אז כל אחד יגיד שזאת האמת שלו. אבל הקב"ה כבר השליך את האמת לארץ ואף אחד לא יכול להגיד, אני האמת. האמת תהיה נוכחת וגלויה רק כשהכל יתחבר.

איש אמת נקרא שבכל מקום הולך עם אותה דרך ובכל מקום מסתדר, בכל הזמנים מסתדר. לא שכולם מבינים אותו, אבל הוא הולך בדרך האמת.

מלאכי אמת לא יכולים להסתדר עם כל העולם, מלבד עם יעקב אבינו, הוא איש אמת "תתן אמת ליעקב". מי שרואה את מלאכי אמת ואת מי שהם מייצגים, נכנע בפניו. לכן שלח יעקב לעשו מלאכי אמת, אלה שקטרגו על הבריאה. לכן גם עשו, ששונא ליעקב כי הוא מייצג את ההפך מיעקב, הוא משלים עם יעקב. כתוב: "בִּרְצוֹת ה', דַּרְכֵי-אִישׁ; גַּם-אוֹיְבָיו, יַשְׁלִם אִתּוֹ" (משלי ט"ז ז'). שנזכה לקבל מהפרשה הזאת כח לחבר את הדברים ולראות את האמת, שנשלים עם כל האויבים החיצוניים והפנימיים ונזכה לראות את כל חלקי הפאזל מתחברים לאחד.

השעור מוקדש לרפואת שי בן רומה, יעל בת מזל וליאור בן מיכל בתוך כלל חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

ראיית פני רשע

"ראיתי פניך כראות פני אלוקים" (לג, י)

יהודי שפל שהמיר דתו הגיע להגמון גוי וקובלנה בפיו: "היהודים אינם מסתכלים בפניהם של אנשים נוצרים בגלל טענה גזענית "אסור להסתכל בפניו של אדם רשע". לדידו של המומר, זו אפליה שחייבים לתקן ויפה שעה אחת קודם.

ההגמון רצה הוכחות, לא ייתכן שכל אדם יעליל כרצונו על אוכלוסיה שלמה וכולם יסבלו סתם כך. המומר הגיע מוכן: "בוא עימי אל רבי יונתן אייבשיץ, שם אוכיח לך זאת בצורה פשוטה ביותר".

הגיעו שניהם אל רבי יונתן והחלו לשוחח עימו. אבל בעוד בפניו של הגוי הביט רבי יונתן, בפניו של המומר לא אבה להסתכל. המומר דחק בהגמון: "הנה, הוא אינו מסתכל בפני. במה שונה הוא מסבו יעקב שהביט בפני עשו אחיו שנאמר "כי על כן ראיתי פניך."?

פרשת וישלח

שמע רבי יונתן את דברי המומר וענה בחריפות: הפסוק שציטטת אינו שלם. בהמשכו אומרת התורה "ראיתי פניך כראות פני אלוקים" - כפי שאי אפשר להסתכל בפני האלוקים ולהיוותר בחיים, כך אמר יעקב לעשו ראיית פניך נחשבת עבורי למיתה...

ערך הזמן - זמן מול חומר

'טיים איז מני' הוא משפט ששגור בפי כולם, ובמילים פשוטות 'זמן שווה כסף'..

ויש עוד שהרחיקו לכת וקבעו כי 'זמן זה כסף' דהיינו הזמן הוא הוא הכסף..

עכשיו אם נשאל כל אחד, מה משפט זה מביע? נקבל תשובה פשוטה, 'הזמן תכליתו היא אחת, להרוויח כסף, לעשות כסף, ולזה הוא נועד, זאת המטרה והתכלית, יותר מכך אין לזמן כשלעצמו ערך, רק חשיבות משנית שמשמש לצורך התכלית החומרית של האדם, ורבים האנשים הם, שמזדהים עם המסר העולה ממנו עד שיאמצו אותו למעשה, שכן לשיטתם, הזמן הוא רק הכלי לקבלת ה'חומר' ותו לא.

וכעת נעלה תפיסה נוגדת, והשקפה שוללת לדעה קלוקלת זו שנתפסה בעיני רבים וטובים שלא ביודעין כמשפט אמיתי, ובכלל, לדעתם אין במסר העולה מאיליו ניגוד לדרך היהדות.

מייצג התפיסה אינו סתם אדם, אלא אחד מהגדולים הפלאיים שקמו בדורות האחרונים לעם היהודי הלא הוא מרנא החפץ חיים, והוא תמצת את השקפת העולם היהודית במשפט קצר וקולע - 'כסף שווה זמן'.

או על אותו משקל ההפוך למשפט השגור, בצורתו הקיצונית 'כסף זה זמן'-"בעברית אומרים" -'מני איז טיים'.
בקריאה ראשונה, הדברים נשמעים דומים, כביכול אין לסדר המילים במשפט השלכה על ההבנה הבסיסית רק משחק מילים גרידא.

אבל באמת למתבונן אין דברי 'החפץ חיים' עולים בקנה אחד עם אמירת העולם הנזכרת, ולהיפך דבריו שוללים מכל וכל לתפיסה זו המשובשת, ומייסדים הלך חשיבה אחר, יהודי.. באמירתו הקצרה של 'החפץ חיים' טמון יסוד עצום שאם נעמיק בו יתברר לנו עד כמה הוא פשוט ואמיתי..

'הזמן נועד בכדי שאדם יעסוק בו בדברים חיוניים, והוא משמש לצורך תכלית קיומו של האדם, ומאידך אדם מבזבז את 'מאגר החיים' הלא הוא הזמן על דברים של מה בכך, כסף, רכוש וכן הלאה, דהיינו ההשקפה היהודית המאמינה בחיי הנצח, ומאידך בארעיות עולם הזה, לדידה אין הכסף המשאב העיקרי בחיים עד שיש לבזבז עליו את הזמן של החיים שהוא המצרך החשוב ביותר בעולמנו זה'..

ועכשיו בסייעתא דשמיא נקשור את הדברים האמורים לפרשתנו.

בפרשה מתואר החשש של יעקב מפני "אחיו" עשו, כמו שאומר יעקב "הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכני אם על בנים", ובעקבות כך הוא מרחיק את בניו ונשותיו ממקום מפגשו עם עשיו, מעבר לנהר, "ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת וגו", "ויקחם ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו".

אך למרבה הפליאה יעקב חוזר על עקבותיו אחר שהעביר את משפחתו, שוב לעבר הנהר, ושם אחר שהוא נשאר בודד נטפל איליו שרו של עשיו" ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר".

ומדוע נצרך יעקב לחזור שוב על עקבותיו? לא מפורש במקרא, והדבר מפליא. אלא שבשאלה זו עמדו חז"ל בתלמוד (חולין צא.) ומבארים לנו פשר סיבת חזרתו של יעקב.
"אמר רבי אלעזר, שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה, לפי שאין פושטין ידיהם בגזל" ובכן, חז"ל בדבריהם אלו סברו את אוזנינו מה היה המניע של יעקב שבשל כך נצרך לחזור על עקבותיו..

אלא שאם נתבונן במסר שהעלו חז"ל מההתעקשות -כביכול- של יעקב לחזר על פכים קטנים, אנו עומדים בפני תמיהה גדולה.. חז"ל בפשטות אומרים לנו דבר הנוגד לכאורה את תפיסתנו את הצדיק, שככל שאדם בר מעלה וצדיק, חשוב לו כספו ורכושו יותר מגופו..

וכי נתאר לעצמנו על אדם שיעז לומר על מרנא הח"ח שרכושו היה חביב עליו יותר מגופו ודאי נסתכל עליו במבט עקום, ובכלל אם היה לו לח"ח כסף, זה עוד דבר..
יתירה מכך, חז"ל תולים את הסיבה שצדיק מחבב את ממונו מגופו, משום שאין הוא גוזל. וכאן מתעצמת לה השאלה, וכי בשביל 'לא לגזול' מוכרח להיות דווקא אדם צדיק. לא מספיק להיות יהודי פשוט וישר דרך? ושמא אף גוי האוחז באתיקה ומוסר מרחיק הוא את ידיו מן הגזילה!? ושוב, צריכים אנו לדעת מדוע צדיקים בדווקא ממונם חביב עליהם מגופם שלא בדומה לשאר בני תמותה שאף הם מרחיקים את ידם מן הגזל?
ובתשובת שאלה זו נראה לומר בס"ד דבר נפלא..

הנה בתחילת המאמר הבאנו את אמרתו של הח"ח 'כסף שווה זמן', שפירושה אדם נמצא בעולם הזה על זמן שאול, הקב"ה נתן לו חיים עם 'שעון עצר', באיזהו שלב אדם ילך לבית עולמו וישאיר את כל קניניו בעוה"ז, הדבר היחידי ש'יטרחו' בשמים לשלוח לו לצורך כך 'משאית הובלה' אלו החבילות של המעשים שפעל בעוה"ז, חבילה שחורה מעשים רעים, חבילה לבנה מעשים טובים, את הרכוש, ממון ושאר דברים חומריים הוא יצטרך בעל כורחו להשאיר לאחרים, כמאמר דוד המלך בתהילים "ועזבו לאחרים חילם"(ועיי"ע גיטין מז. בעובדא דר"ל, ובמס' שמחות דרבי חייה פ"ג ה"ה)

אי לזאת צדיק יודע את חשיבות הרגע בעוה"ז, ומנצל כל זמן לצורך קיום התכלית האמיתית שלשמה ירדה נשמתו לעולם, שהיא קיום התורה והמצוות, וכמו שאמרו חז"ל (עירובין נד.) 'חטוף ואכול חטוף ושתה דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי' [תרגום: הזדרז לאכול ולשתות, שעולם הזה דומה לסעודת חתן] ומפרש השפת אמת- 'שלא ידקדק במה שאוכל אלא מה שימצא יאכל ולא לאבד הזמן בעוה"ז דכהלולא דמיא' עיין שם. ולכך צדיק מחשב כל רגע ושוקל את צעדיו שלא חלילה יאבד את זמנו לריק.
ובזה יתבאר לנו היטב דברי חז"ל, בשעה שיעקב אבינו נזכר ששכח את אותם פכים קטנים מעבר לנהר, הוא לא חשב על הפכים כשוויות ממונית גרידא, כי אם התגלמות של הזמן בחומר, שכן בשביל לרכוש אותם פכים, היה עליו לעבוד ולהשקיע זמן, עד שחישב שהזמן שיטרח לשוב על עקבותיו, קצר מאורך הזמן שהשקיע לצורך רכישתם, ולכן לא היה לו ספק שצריך לותר על נוחות גופו ולטרוח לעבור את הנהר באישון לילה שוב, לצורך זה שלא יאבדו אותם הפכים, זאת מה שראה יעקב לנגד עיניו ולא אחרת..

ולזה אומרים חז"ל "צדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם" דהיינו יעקב מוותר על הנוחות שלו הגופנית לצורך ממונו, וכל זאת משום ערך הזמן שהיווה שיקול מכריע בהחלטתו לשוב על עקבותיו..

ועכשיו באים חז"ל ומוסיפים לנו נימוק מכריע מדוע הצדיקים חביב עליהם ממונם, "שאין פושטין ידיהם בגזל", כונת חז"ל שצדיק שכל הליכותיו והנהגותיו בפרט בעניני ממון הם בתכלית הנקיות, וחוששש אפילו לנדנוד קל של גזל, הרי שבניגוד לאדם רגיל אף שאין הוא גוזל ממש בידיו, כמו 'ויגזול את החנית מידו'

פרשת וישלח

[עיין גמ' ב"ק עט:] אבל אין אצל האדם הרגיל את החשש הגדול שיש לצדיק בנוגע לדיני ממונות, וב"ד יוכיח.. ולכך הצדיק הזמן שמקדיש הוא בשביל להשיג דבר ולהתפרנס, לוקח יותר מאשר אדם הממוצע.

ועכשיו אם נוסיף לזה, גם את ערך הזמן שיש לצדיק, נגיע להבנה ברורה, מדוע הצדיק ממונו חביב עליו יותר מגופו, משום שאת הממון הזה מלבד מה שהשיג בזעת אפו ובדרך ישרה, אף הקדיש לזה זמן לא מועט, ומשום זאת חביב עליו ממונו, שכן גופו עם כל מעלותיו אין הוא אלא דבר ארעי, כלי שניתן לו מאת הקב"ה למלא בו את הזמן לתכלית הרצויה, שהיא קיום התורה והמצוות, ולצורך כך נועד זמנו, וכל דבר שהוכרח הצדיק להקדיש את זמנו יקר לו עד מאד..

ואם הדברים מתקבלים על הדעת נמשיך להתבונן עוד קצת על דרך השאלה..

הנה בפרשת ויצא (פרק כט כ) מסופר על יעקב אבינו שחפץ לשאת את רחל בת לבן, וחמיו לעתיד, מתנה את הסכמתו בכך שיעקב יעבוד אצלו ברעיית צאנו, לא יום ולא יומיים אלא שבע שנים, ועוד אצל לבן שכזה.. ויעקב מתרצה לעבוד שבע שנים, ואותם השנים שטורח לגדל את צאן לבן, מדלגות עליו כימים אחדים כמו שכתוב בפסוק "ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה".

ודבר זה סותר לכאורה את המציאות המורגשת, הנה אדם שמשתוקק ונכסף לקבל איזשהו דבר, נניח בעוד שבע ימים, הוא מצפה בכליון עינים שהזמן יקפץ לו, אלא שלזמן יש שעון משל עצמו, הוא עובר בעצלתיים עד שלאדם נדמה אותם שבע ימים כשבע שנים, ואילו אצל יעקב הדברים פועלים להיפך שבע שנים כשבע ימים היתכן..!?
והשאלה מתחזקת בפרט לפי מה שבארנו בראשית המאמר, שיעקב סב על עקבותיו להביא את הפכים הקטנים, זאת משום שהעריך כל רגע וזמן, הרי בעיניו אותם שבע שנים שעבד את לבן, היו צריכים להיחשב כשבעים שנה, בשונה מאדם רגיל, שלא מעריך את הזמן ביחס ליעקב אבינו...

והנהגותיו של יעקב אבינו בהקשר של ערך הזמן עוברים כחוט השני ומשתלבות עם הנהגה נוספת שמצאנו אצלו, הנה בתחילת פרשת ויצא אומר הפסוק "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא" (פרק כח פסוק יא) וכתב שם רש"י -וישכב במקום ההוא - לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה. יעקב הולך בדרך חרנה לצורך מציאת זיווגו, לוקח הפסקה קטנה על הדרך ועוסק ארבע עשר שנים בתורה מבלי לתת לעיניו תנומה, ומאידך במאורע הפכים קטנים, מבטל זמן יקר?

אולם בס"ד נראה להסביר את הדברים כך: הלא מהו זמן? איך בכלל נוצר הזמן? מהאנרגיה!

בוא נפרט עוד קצת, נניח שאין חומר, ממילא אין זמן ועכשיו נסביר: 'הקב"ה יצר את הזמן אחר שברא את החומר (עיין רמב"ן בראשית) אין מושג של זמן בדברים רוחניים זאת בניגוד לעולם החומר שהתרחשות התהליכים שטבע הקב"ה בו אורכים זמן מה'..

נשתמש לשם המחשת הדברים בדוגמא מחיי היומיום. הנה עד לפני כמה שנים הדרך היחידה שבה בני אדם היו מתקשרים ביניהם, הייתה שליחת מכתבים, אדם היה מטיל מכתב לתוך תיבת הדואר, הפועלים היו אוספים ממיינים והיו שולחים את זה ליעד המבוקש, בתחילה בחמורים, עגלות סוסים, ובים דרך ספינות, ובמשך הדורות שהשתכללו החלו לשלוח ברכבות, ולאחר מכן אף במכוניות ומטוסים, ואם בהתחלה עד שהגיע המכתב ליעד נמשך מספר שבועות וחודשים בעקבות התמורות שחלו בעולם, נתקצר הזמן עד לימים ושעות, ובשנים האחרונות כלל לא צריך דף ועט, חומר פיזי ממשי, בשביל להוריד את

התוויים על הדף, פשוט כותבים מה שרוצים במכשיר אלקטרוני, והמילים עפות להם בין רגע, בתחילה ע"י טכניקה של צילום פקס וכן הלאה, וככל שהתקדמה לה הטכנולוגיה הצטמצם לו זמן ההגעה עד לאלפית שניה..
עכשיו אם נשאל מה השתנה, וכי הסוס נהיה זריז יותר, או המכונית של המשלוח וכו'..ממש לא. אז מה כן, פשוט מאד המכתב עצמו השתנה הוא כבר לא חומר או יותר נכון חומר פרימיטיבי, ובשביל כך אין צורך לתפוס אותו להעמיס אותו על משהו ולהסיע אותו איכשהו, ובמילים פשוטות יותר המורכבות של החומר תופסת את משאבי הזמן, ככל שהחומר מצומצם, כך התהליכים החומרים מסתפקים בזמן מועט יותר, החומר הוא הזמן..

ואחרי כל זה, הדברים יתבארו כמין חומר..יעקב אבינו בזמן שעובד הוא אצל לבן משך שבע שנים לא רואה לנגד עיניו את ה'חומר' דהיינו את הטרחה הגופנית והאנרגיה שצריך להוציא כל אותם שבע שנים על רעית צאן [וכמו שלבסוף אומר יעקב ללבן "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני" (פרק לא פסוק מ')] אלא בתחילה עומד לנגד עיניו אך ורק דבר אחד, לשאת את רחל שהיא המיועדת לבנות את בית ישראל, י"ב השבטים (ועיי"ע אברבנאל שם) וחלילה, לא מחשבה חומרית היתה בדעתו של יעקב וכמו שהאריכו המפרשים (עיין ריקאנטי שם) וממילא כשאדם מכוון את מעשיו לקיום התכלית, החומר שמסביבו לא תופס מקום אצלו ממילא גם הזמן, בשונה משאר בני אדם שמתאווים לקבל דבר, שאצלם הזמן עומד מלכת משום שאין לנגד עיניהם קיום התכלית, כי אם קבלת ה'חומר', אמנם באירוע 'הפכים קטנים' יעקב אבינו רואה את הזמן שהחומר הזה פשוט שאב ממנו. ומאידך אדם כזה שמנטרל את החומר, יכול לעסוק משך י"ד שנים בלא תנומה..

ואחרי ככלות הכל יתבאר הנהגה נוספת של יעקב, הנה אחר שנפרד מעשיו, בנה יעקב את ביתו, ובשביל צאנו הרכיב אוהלים לסוכך עליהם כמו שכתוב בפסוק "ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות" (פרק לג פסוק יז).

ויש לדעת מדוע קורה למקום מושבו על שם הסוכות שבנה לצאנו, לא יותר הגון לקרוא למקום על שם ביתו כמו "בית יעקב" וכו'..על שאלה זו רמז המלבי"ם וכתב שם בזה הלשון-
ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות, לו לעצמו בנה בית קבוע שישב שם ויעבוד את ה', אבל למקנהו וקנינו עשה רק סכות ארעי, כי העסק במקנה וקנין היה אצלו טפל וארעי, כסוכה שהיא דירת עראי עיין שם.

היינו שיעקב אבינו רואה את העולם הזה כדבר ארעי, את הקניינים והרכוש כדבר נפסד ובר חלוף, ומאידך את ביתו שם עובד הוא את ה' כדבר קבוע, רואה יעקב לנכון להדגיש בקריאת שם משכנו, סוכות, בכדי לעורר אצלו תמיד, את ההשקפה הנכונה, שעולם הזה הינו בר חלוף, כסוכה המועמדת לפירוק, ואין לו לשים את שאיפתו ורוב עסקו בעניני העולם הזה כי אם צרכיו החומריים של העולם הם דבר טפל וארעי, בחינת "ההכרח לא יגונה" עד כאן בס"ד.

ויבא יעקב שלם עיר שכם (לג יח)

ראשי תיבות של המילה שלם: שם, לשון, מלבוש (ש.ל.מ=שלם), יעקב לא שינה את שמו, מלבושו ולשונו, אע"פ שהיה זמן רב אצל לבן וקשר קשרי ידידות עם עשו. למרות הכל הוא נשאר שלם. ובאמת שלמותו של יהודי היא בזה שהוא עומד בתוקף על כך לבלי לשנות משלושת הדברים הללו.
עוד כתוב (לב, ל) "ויאמר למה זה תשאל לשמי", אחרי שניצח יעקב את השטן (שרו של עשו) ניתן ליעקב השם "ישראל" במקום יעקב, כאשר מוסיפים לשם יעקב (182) את מניין "שטן" (359) מתקבל מניין ישראל ,(541) ולכן אמר המלאך (הוא השטן) "למה זה תשאל לשמי", הלא מתוך זה שניתן לך עתה

(השם "ישראל") יכול אתה לדעת מהו שמי, ואם כן לשם מה אתה (יעקב) שואל?

עזים מאתיים (לב , טו)

עזים מאתיים וכו'

וכתב ה'בעל הטורים' שכל הפסוק מסתיים באות מ"ם סופית לרמז על מילת מום מפני שיעקב שלח לעשו רק בעלי מומים בכדי שלא יוכל עשו להקריב מהם קרבן.
וקשה דלכאורה שלח לו דורון בכדי לפייסו ואיך שולח לו כל מיני בעלי מומים שיכול עשו לרגוז על כך ולהיעלב?
ותירץ הרב אריה אלתר זצ"ל (בן כ"ק ה"פני מנחם" מגור) על פי הרש"ש בבכורות. הגמ' שם דורשת ממה שנאמר: "כל אשר יעבור תחת השבט" שמהמילה "תחת" ממעטים פרט לטריפה וביאר רש"י שאחת מן הטריפות היא שנקטעו הרגליים מעל לארכובה והרי בהמה שכזאת לא יכולה לעבור תחת השבט שאינה יכולה להלך ולכן ממועטת. והקשו בתוספות על רש"י דאם כן אזי המיעוט הוא מהמילה "יעבור" ולא מן המילה תחת, וברש"ש הוסיף להקשות דלפי רש"י הרי גם נמעט בהמה שנחתכו רגליה מתחת לארכובה שאיננה טריפה כי לא יכולה להלך? ותירץ ברש"ש על פי הדרכי משה שמביא בהלכות שחיטה בשם רבי יהודה החסיד כי ישנם טריפות מי"ח הטריפות שאינם נראים כלפי חוץ אבל ישנה קבלה שהשוחטים משתמשים בה והיא שהשוחט סומך את ידו בכח על הבהמה ואם היא שחה קמעא אז ודאי שאין חשש לטריפות הללו הבלתי נראות. ומעתה מובנת דרשת חז"ל מהמילה "תחת", שהבהמה מתכופפת מעט מהנחת היד עליה וכך יודעים אם היא טריפה אם לאו.
ועל פי דבריו הנפלאים הללו של הרש"ש טען הרב אריה זצ"ל ניתן לתרץ את מה שהוקשה לנו קודם: איך שלח יעקב לעשו בהמות בעלות מום והרי עלול היה להעלות את חמתו בכך? אלא שיעקב שלח לו טריפות כאלו שלא נראה עליהם כלום כלפי חוץ ורק יעקב ידע שהנם טריפה וימותו ביד עשו. והכיצד ידע זאת יעקב? על פי עצת רבי יהודה החסיד שהניח ידו על הבהמות לראות אם ישוחו קמעא וזהו מה שנאמר לעיל: "ויקח מן הבא בידו", דהיינו שהניח ידו על גבי הבהמות לבדקם. ודפח"ח.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב, י)

"הציליני נא מיד אחי מיד עשיו"

צריך ביאור הכפילות 'מיד אחי מיד עשיו' הרי ידוע שאחיו שזה עשיו ועשיו זה אחיו?

אפשר לתרץ בצורה חלקית ע"פ דברי הזהר שאומר שכשאדם מתפלל הוא צריך לומר את תפילתו בצורה ברורה ולפרט את דבריו וא"כ פה היה צריך להסביר דבריו ולומר שלאחיו עשיו הוא מתכוון אע"פ שאין לו אח אחר. אבל קשה דא"כ היה צריך לכתוב מיד אחי עשיו ולא מיד אחי מיד עשיו ומדוע כתוב פעמים את המילה "מיד"?

עוד יש להקשות שבסוף מוזכר (פרק ל"ג פסוק ט"ז) שעוד באותו היום עשיו עזב את יעקב וצריך להבין מה המשמעות בזה?

והנראה לומר שיעקב ביקש מה' שהוא לא רוצה לא רעה ולא טובה מעשיו שגם טובתם של רשעים רעה היא ולכן ביקש גם הציליני נא מיד אחי הכוונה אם הוא יתנהג אלי כאל אח וגם אם יתנהג אלי כמו עשיו הרשע.

ובאמת המעיין בהמשך הפסוקים רואה שבהתחלה רצה להרגו ואח"כ רצה להתחבר אליו וללכת יחד אתו ויעקב סרב כמובן.

והתורה באה ומדגישה שה' שמע לתפילתו ועוד באותו היום עשיו הלך לדרכו הר שעיר ועזב את יעקב.

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשיו אחיו עזים מאתיים (לב, יד)

הסביר בעל ה'שפת אמת' דאיתא במדרש בשני הפרים בהר הכרמל, שהפר שעלה בגורל לשם הבעל סירב לזוז ממקומו, ואף לאחר שאמר לו אליהו שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש ע"י הפר לה' כך מתקדש על ידך עדיין סרב הפר לזוז, עד שמסרו אליהו במו ידיו לנביאי הבעל. כמו כן אף במנחה לעשיו הבהמות שעלו בגורל לא רצו ללכת לעשיו וזה מה שכתוב אח"כ ויתן ביד עבדיו שנאלץ יעקב ליטול אותם ולמוסרם בעל כורחם. (שפ"א ליקוטים).

פעם נסע הגאון הצדיק ר' יוסף בר סולובייציק בעל ה"בית הלוי" ברכבת והגיע זמן מנחה. אחד היה חסר למנין שני משכילים שנסעו בקרון משראו כי רוצים לצרפם למנין נשמטו ועזבו את הקרון. משחזרו אמר להם ר' יוסף בר: תמיד תמהתי על דברי המדרש שהיו ליעקב כל כך הרבה עדרים שהיה צריך ששים רבוא כלבים לשמור עליהם. וא"כ כאשר שלח לעשו מכל הבהמות: עזים תישים רחלים אילים פרים ופרות ולמה לא שלח לו גם כלבים לשמור על העדרים? אלא שעכשיו ראיתי מעשה ומצאתי תשובה. בודאי רצה יעקב לשלוח גם כלבים אבל דרכם של כלבים לברוח מן המנחה...

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו וגו' (כה,לב)

בגמרא (ברכות נד:) איתא ששלושה צריכין שימור, ואחד מהן 'תלמידי חכמים' כי השטן מקנא בהם, כיון שעוזבים עבודת עוה"ז ועוסקים בעבודת האל יתברך, ומנסה לרודפם, ומביא להם כל מיני הפרעות ומחלוקות, וטרדות - של פרנסה, ורפואות, ורדיפות, כדי שיתרפו מן התורה, ומצפה לתכלית אחת שיאמר "אני מיואש" אני כבר לא יכול. ומאידך, צריך האדם הזה לומר: אני לא מתייאש! אע"פ שסובבים אותי בעיות וטרדות ונסיונות אעפ"כ אני לא מש מן התורה, ואע"פ שגם בתורה עצמה קשה לי, כגון עומס הלימודים, וחוסר ההבנה הנאותה, וגם השכחה גוברת, וכביכול אין הצלחה בלימודים, עם כל זאת: אני חזק בתורה, ולא עוזב את התורה, אני אוהב את התורה ואני מוסר עצמי למען התורה.

וזה מצאנו אצל יעקב אבינו שסבבהו צרות רבות, כמ"ש (איוב ג, כו) "לא שָׁלַוְתִּי ולא שקטתי ולא נחתי" מכל מיני צרות, אעפ"כ זכה לבסוף לנצח, כמ"ש "ויבא יעקב שלם". וגם אם נפגע ונופל, מ"מ בזכות התורה - מנצחים, והתורה עומדת לו וממליצה עבורו (עי' סנהדרין צט: בפירש"י), וזוכה לכפרת עוונות (עי' ביאור הלכה סימן תקעא). אך בל ישכח הלומד, שעם עומס הלימוד, יקבע לעצמו גם לימוד מוסר וחשבון הנפש מידי לילה (כמ"ש בזוהר ובראשונים ע"ה) ואז דרכו לבטח ויראה אחרית ותקוה.

וכל זה מרומז בפרשתנו, ששרו של עשו - הוא יצה"ר נלחם עם יעקב. וכמ"ש **ויותר יעקב לבדו** - שוקד על תלמודו. **ויאבק איש עמו** - זה יצה"ר, עד שמכניס בו "יאוש", ומראה לו כמה אתה שחור במעשיך וכמ"ש **עד עלות השחר** - שמעלה בליבו שחרורית מעשיו. **וירא כי לא יכול לו** - כי מתחזק ולא נופל ברשתו. אזי מיד מנסה לפגוע באמונתו וזהו **ויגע בכף ירכו** - "בכף" גימטריא "אמונה" וגם ב'ירכו' - זה התורה שעליה עומד הכל. **ותקע כף ירך יעקב** - קצת נפגע האדם ומתרפה. כשרואה השטן כך אומר לו: **שלחני כי עלה השח**ר - כלומר תן לי להכשילך בקל שהרי עלה שחרירות מעשיך. **ויאמר יעקב "לא אשלחך"!** - לא אתן לך שחרור ללוכדני. ואדרבא ממך אתחזק ואהפוך אותך לטוב. וז"ש **כי אם ברכתני** אתה בעצמך. '**יאמר אליו** השטן **מה שמך** - כלומר במה כחך להתחזק, **ויאמר "יעקב"!** - פי'

פרשת וישלח

ע"י "תורה" כמ"ש ויעקב איש תם יושב אהלים. **וישאל יעקב** את השטן **הגידה נא שמך** - כיצד אתה מפתה את העולם? ענה לו **"למה זה תשאל לשמי"** - כלומר "אין אני נותן להם להכירני"! כי הם חיים בלי התבוננות בלי חשבון בלי מוסר. אבל המתבונן מתעלה ולבסוף מתרפא רפואת הגוף והנפש ומצליח, כמ"ש **ויזרח לו השמש** פירש"י לרפאותו. ה' יזכנו ללמוד

עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לב)

מפרש בספר "מטה יהודה" שיעקב אבינו רצה להתנצל לפני עשיו מדוע עד עכשיו לא שלח לו אפילו מכתב או סוג אחר של דרישת שלום. ו

הסביר יעקב "**עם לבן גרתי**" ואתה הרי יודע מי הוא הדוד שלנו לבן, הוא העביד אותי בפרך גם ביום וגם בלילה ולא היתה לי שעה פנויה לכתוב אליך.
וזו הכוונה **"עם לבן גרתי**."
מפני שאיתו גרתי לכן **"ואחר עד עתה"**, אחרתי עד עכשיו ולא כתבתי אליך אפילו מכתב אחד.

הציליני נא מיד אחי מיד עשיו (לב, יב)

צריך ביאור הכפילות מיד אחי מיד עשיו היה צריך לכתוב או מיד אחי ונדע שזה עשיו או מיד עשיו?

אפשר לתרץ בצורה חלקית ע"פ דברי הזהר שאומר שכשאדם מתפלל הוא צריך לומר את תפיתו בצורה ברורה ולפרט את דבריו וא"כ פה היה צריך להסביר דבריו ולומר שלאחיו עשיו הוא מתכוון אע"פ שאין לו אח אחר. אבל על זה קשה דאם התירוץ כנ"ל היה צריך לכתוב מיד אחי עשיו ולא מיד אחי מיד עשיו ומדוע כתוב פעמים את המילה "מיד"?

ויש עוד להקשות שבסוף מוזכר (פרק ל"ג פסוק ט"ז) שעוד באותו היום עשיו עזב את יעקב וצריך להבין מה המשמעות בזה?

והנ"ל שיעקב ביקש מה' שהוא לא רוצה לא רעה ולא טובה מעשיו שגם טובתם של רשעים רעה היא ולכן ביקש גם הציליני נא מיד אחי הכוונה אם הוא יתנהג אלי כאל אח וגם אם יתנהג אלי כמו עשיו הרשע.

ובאמת המעיין בהמשך הפסוקים רואה שבהתחלה רצה להרגו ואח"כ רצה להתחבר אליו וללכת יחד אתו ויעקב סרב כמובן.

והתורה באה ומדגישה שה' שמע לתפילתו ועוד באותו היום עשיו הלך לדרכו הר שעיר ועזב את יעקב.

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב, כה)

פירש רש"י הקדוש: ויאבק הוא לשון אבק ועפר העולה מן הרגלים בזמן המריבה. פירוש שני לשון אביקה וחביקה שכן דרך האנשים להפיל אחד את חברו.

שתי הפירושים ברש"י נחלקים בפירוש המילים ובבלשנות טהורה, אולם אף שבמציאות מחלוקת זו יש לה

יסודות, במעשי "האיש הזה" שהוא שרו של עשיו הוא היצר הרע אין שום מקום לחלוקה. דומה כי יגיע אל האדם כיריב בפעם אחת ויעלה אבק ומריבה עמו להכניעו ולהפילו ברשתו, ובפעם אחרת יגיע כידיד יחבקו וינשקו "בחיבוק דב" ואף יפתה אותו לעבירה במסוה שהיא מצוה.
במלחמה כמו במלחמה כל הדרכים כשרות, בינה זאת מתי מעשה מצוה הוא באמת ומתי מסתתרת מאחורי המצוה עבירה חמורה, לא תמיד יגיע היצר בדמות שיקוץ ואיסור לפעמים יאחזך יד ביד אל פי פחת.

יהודית אשת עשו (לב,ב)

"עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי" (בראשית ל"ו, ב'). וכתב רש"י ז"ל: "אהליבמה - היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו".

וצ"ב, והרי עדיין לא היה בעולם מושג של 'יהודי', כל המושג הזה התפתח בשלב יותר מאוחר כמו שמצינו דברים מפורשים בנושא זה בבראשית רבה: "יהודה אתה יודוך אחיך - אמר רבי שמעון בן יוחאי יהיו כל אחיך נקראין על שמך, אין אדם אומר: ראובני אנא, שמעוני אנא, אלא - יהודי אנא". (פצ"ח, אות ו'). וברכה זו הרי בירך יעקב את יהודה לפני מותו בפרשת ויחי.

ואם כן יש להבין מה ראה עשו על ככה לכנות את שם אשתו 'יהודית', כדי להטעות את אביו שאינה עובדת אלילים? מנין ליצחק ששם זה רומז על מהות של עבודת ה'?

אלא נראה לבאר דבר זה בהקדים הקדמה קצרה. חז"ל אומרים: "אמר ר''י משום ר''ש בן יוחי, מיום שברא הקב''ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב''ה. עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר (בראשית כ"ט, ל"ה) הפעם אודה את ה'" (ברכות ז:). ומכאן רואים מפורש שמקור השם 'יהודה' הוא מלשון הודאה והכרת הטוב.
מאידך, כשבא יהודה והודה על מעשה תמר - התחדשה בחינה נוספת בשם יהודה. הוא הודה על כך שהוא טעה לכאורה בשיקול דעתו, הוא התוודה על מעשה מסויים שהוא עשה. כזה אומץ לב לבוא ולהודות בטעותו לעיני כולם, הוא בחינת ה'וידוי' שבשם יהודה.

על זה אמר רבי שמעון במדרש "יהיו כל אחיך נקראין על שמך", כיון שהשם הוא המהות של האדם. והנה המהות של השם יהודה היתה מלשון הודיה והכרת הטוב, אבל זוהי מהות שניתנה ליהודה ע"י מעשה של לאה. אבל הבחינה של הוידוי שחידש יהודה הרי היא מיוחסת אך ורק לו, מעתה מדויק היטב מדוע 'על שמך יהיו נקראין אחיך' - על שמך דוקא, ולא על הבחינה שקראה לו לאה אמו.

מעתה נבין את מחשבתו הפתלתלה של עשו לנסות להטעות את יצחק אביו, [כן, זהו עשו שחז"ל אומרים שלא היה אדם שכיבד את אביו כמותו... "להטעות את אביו"...], לקרוא לאשתו בשם יהודית. מכיון שמצינו בחז"ל: "כל הכופר בטובתו של חברו סוף שכופר בטובתו של מקום" (משנת רבי אליעזר אות ז').
שהרי עד שהגיעה לאה, אחזו כל אומות העולם שאם אדם מסוים עשה להם טובה זוהי מחווה יפה של רצון טוב. אבל דבר זה אינו מחייב אותם במאומה. אם פלוני מוכן לבזבז מכוחו ומזמנו עבורי, זוהי 'בעיה' שלו, מה זה נוגע כלפי? באה לאה אמנו וחידשה שישנה חובת הכרת הטוב, חובה קדושה להודות ולהשיב למיטיב עמי כשהוא יצטרך לזה.

אמר עשו בלבו: אם ישמע אבא שאשתי אהליבמה נקראת יהודית מלשון הודאה על הטובה והכרת הטוב. והיא מעריכה ומוקירה את המיטיבים עמה, הוא יגיע למסקנה שהיא כופרת בעבודת אלילים. כי מכלל הן

פרשת וישלח

אתה שומע לאו, ואם לאדם שעושה טובה צריכים להכיר טובה, ק"ו על אחת כמה וכמה למלך מלכי המלכים שנתן לנו חיים וכל צרכינו עלי אדמות. אשה כזו שמוקירה את טובתו של מקום אינה יכולה ללכת ולעבוד עבודה זרה.

וישלח יעקב מלאכים (לב,ד)

וישלח יעקב מלאכים

לקראת הפגישה בין יעקב לעשיו, שלח אליו יעקב שליחים כדי להודיעו על שובו מחרן. מספרת התורה: "וישלח יעקב מלאכים לפניו, אל עשיו אחיו". את המילה "מלאכים" אפשר לפרש במובן של שליחים, אבל רש"י מפרש: "מלאכים ממש". כלומר, יעקב שלח אל עשיו מלאכי אלוקים ממש.

המגיד ממזריטש, בשבת האחרונה שלפני הסתלקותו, אמר תורה על פירוש זה של רש"י ופירש כך את "מלאכים ממש" - את ה'ממש' של המלאכים שלח יעקב אל עשיו, אבל רוחניותם נשארה אצלו. כלומר, יעקב שלח אל עשיו רק את החלק ה'ממשי', התחתון, של המלאכים, אבל את הצד הרוחני שבהם - השאיר אצלו.

איך מפרידים?

פירוש זו דורש ביאור: עצם העובדה שיעקב שלח לעשיו מלאכי מרום ולא בני-אדם, מוכיחה שכוונתו הייתה לגרום שהמלאכים יגלו את הקדושה הטמונה בעשיו ויזככו אותו.3 למשימה כזאת דרושים מלאכים, שהם בעלי כוחות אלוקיים עצומים, וברור שעליהם לבוא אל עשיו עם כוחותיהם אלה, כדי להצליח.

כיצד יכלו אפוא להצליח במשימתם לזכך את עשיו אם השאירו את כוחותיהם הרוחניים אצל יעקב? ובכלל, איך ייתכן להפריד בין ה'ממש', הגוף של המלאכים,4 ובין ה'רוחניות', הנפש, שלהם, והלוא גוף ללא נפש אינו יכול לעשות דבר!?

אלא ברור שהמלאכים הלכו אל עשיו בגופם ובנפשם, אבל אופן הליכתם היה כזה, שגם בצאתם מאת יעקב ובהגיעם אל עשיו, נשארו כל העת דבוקים וקשורים ביעקב. גם כאשר שהו עם עשיו היה ניכר בהם, שמקומם האמיתי אינו אצל עשיו, אלא עם יעקב הצדיק, ואילו הימצאותם אצל עשיו אינה אלא לשם מילוי השליחות ותו לא.

ביאור זה של המגיד מעניק מימד נוסף של עומק לפירושו של רש"י. בכך הוא מלמדנו שה"מלאכים ממש" יכולים להצליח בשליחותם רק כאשר רוחניותם נשארת דבוקה וקשורה ביעקב ואינה משתנה גם בהימצאם אצל עשיו!(בראשית לב,ד)

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום (לב,ד)

מה ראה הכתוב לציין ולפרט להיכן נשלחו המלאכים - "ארצה שעיר שדה אדום"?

ובכלל יש להבין, מה ראה יעקב לשלוח מלאכים לפייס את עשיו, הלא מטבע האדם שהזמן מקהה את רגש הכעס שבו, והרי מאז יצא קצפו של עשיו על יעקב חלפו שלושים וארבע שנה [ארבע עשרה שנה שהה אצל שם ועבר, ארבע עשרה שנה שבהן נולדו לו ילדיו ועוד שש שנים שעבד אצל לבן], ומן הסתם שכך כעסו של עשיו? התשובה היא: אדם שהערים על הזולת פעם ועוד פעם, וכשנתגלה הדבר לחברו הוא

כועס עליו כעס גדול על שני מעשי הערמה שעולל לו. בחלוף השנים, כיצד ידע בעל המעשה אם חברו עודנו שומר בליבו טינה עליו, או אולי נשכח הדבר כבר מלבו לגמרי? הנה, כאשר מתברר לו שנולדו לו שני בנים, והוא קרא את שמם על שם אותם מעשים, בודאי המעשים לא נשכחו מלבו. מעשים אשר נראים בעיני האדם כעוולה נוראה עד שראוי לחוקק אותם לזכרון עולם ולהנציחם בשמותיו של בניו, אות הוא כי חקוקים הם על לוח לבו והוא שומר טינה לעושיהם גם בחלוף עשרות בשנים.

ליעקב נודע כי עשו קרא לשני מקומות מושבו על שם שני מעשי הערמה שעשה לו. "ארצה שעיר", זכר ל'גנבת' הברכות מיצחק על ידי התחזות לעשיו השעיר, ו"שדה אדום", זכר למכירת הבכורה תמורת נזיד העדשים. מכאן הבין יעקב שגם בחלף השנים עדיין חקוקים מעשים אלו בלבו של עשיו ולא נתפייס עליהם. ועל כן נאלץ יעקב לשלוח מלאכים אל עשו כדי לפייסו ולשכך את כעסו.

זהו שאומר הכתוב: "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו", ומדוע עשה כן? כי שמע את השמות "ארצה שעיר שדה אדום".

עם לבן גרתי (לב,ה)

"עם לבן גרתי" - ולא למדתי ממעשיו הרעים (רש"י).

הקשה מרן ה"חפץ חיים" זי"ע הכיצד מתגאה ומתפאר יעקב בצדקתו?

והשיב כי לא כן כפי הפשט הפשוט אלא היפוך הדברים. יעקב אבינו ברוב צדקתו התאונן שלא למד מלבן שבעשותו מעשים רעים עשה זאת בצורה מושלמת ודבק ברשעתו ויעקב במעשיו הטובים עדיין לא הגיע לשלימות באותו תוקף ומרץ שעשה לבן. שכך כתוב בתהילים: "מאויבי תחכמני" היינו שמן האויבים יש להחכים וללמוד שכשם שהם עושים אולתם בתשוקה וזריזות כך אנו צריכים לקיים התורה והמצוות בחשק והתלהבות ודפח"ח

עם לבן גרתי (לב,ה)

ברש"י: גרתי - לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנא אותי על ברכות אביך שברכני 'הוה גביר לאחיך', שהרי לא נתקימה בי.

באר ה'**גן רוה**', שכוונת יעקב היתה לומר לעשו: מהברכה שברך אותי אבא "הוה גביר לאחיך", נותר "**גר**" בלבד. האמצע של המלה 'ג**בי**ר' - '**בי**', לא התקיים.

זהו שאומר רש"י: "...שהרי לא נתקיימה בי".

עם לבן גרתי (לב,ה)

מפרש רש"י:? "גרתי" בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים.

יש להבין שאל הגאון רבי יהונתן אייבשיץ - מפני מה רואה יעקב צורך לספר לעשיו על כך ששמר תרי"ד מצוות גם בבית לבן? אלא אמר רבי יהונתן כאשר היה עשיו הרשע בבית אביו היה משים עצמו כצדיק ומתחסד והיה שואל את יצחק אביו: "איך מעשרים את המלח"? "איך מעשרים את התבן"? אולם מכיון שהיה להוט אחר תאוותיו, עזב את בית אביו והלך "ארצה שעיר אדום", ושם עשה את אשר חפץ ליבו

לעשות באמת.

משום כך כשאר שלח יעקב את המלאכים לעשיו אחיו הודיעו: דע לך! עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, אף בהיותי בחוץ לארץ שמרתי את כל תרי"ג מצוות כל אין לי כל סיבה לפחד ממך!

ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה / אין לוותר על אף מצווה למען השלום. (לב,ה)

״ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו, כה אמר עבדך יעקב, עם לבן גרתי ואחר עד עתה״ (לב, ה)

ברש״י: ׳**גרתי**׳ בגימטריא **תרי״ג**, כלומר: עם לבן הרשע גרתי ותרי״ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים.

תמוה הדבר, מה ראה יעקב לספר באזני עשו, על מסירותו הרבה לשמירת המצוות בהיותו בבית לבן?

אומר ה״ **בית יצחק** ״: יעקב התכונן לשלשה דברים: לדורון, לתפלה ולמלחמה . אולם יש לומר כי בוודאי העדיף את הדרך של דורון ולא של מלחמה.

תכליתו של דורון היא לשם מציאת חן, וכפי שאמר יעקב ״ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך״.

והנה דרך העולם שכדי למצוא חן בעיני הזולת, מוכן האדם, לעתים, לנהוג שלא על פי דרכו הרגילה, להתפשר ולוותר על דברים החשובים לו.

זהו שאמר יעקב לעשו: אינני מעוניין בריב ומלחמה, יש לי שור וחמור ואני מוכן לתת לך מהם כדורון. אבל עליך לדעת כי גם אם אני מבקש למצוא חן בעיניך למען השלום, אין זאת אומרת שאני מוכן להתפשר כהוא זה על עניינים עקרוניים של שמירת המצוות.

דע לך ! ״עם לבן הרשע גרתי ותרי״ג מצוות שמרתי״, ואם כדי להשיג את השלום, יהיה עלי לוותר כקוצו של יו״ד על שמירת המצוות - לא יהיה שלום בינינו!

ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשיו (לב,ה)

ולכאורה נאמר כאן בכפילות "**לאמר**" ו"**כה אמר**". ומפרש בספר "**זרע אהרן**" שמשמע שיעקב שלח את המלאכים שבאו לפניו בסוף הפרשה הקודמת,

וא"כ, מדובר על המלאכים של א"י, ואיך יתכן ששלח אותם לעשיו השרוי בחו"ל, והרי אין מלאכי א"י יוצאים לחו"ל?

אלא, מפרש ה"**זרע אהרן**", שיעקב ציוה את מלאכי א"י לומר את הדברים האלה למלאכי חו"ל שהם יאמרו לעשיו "**כה אמר עבדך יעקב**".

זהב או נחושת!? (לב,ה)

פרשת וישלח

"עם לבן גרתי ואחר עד עתה" (לב, ה)

"גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים" (רש"י).

לכאורה, יש כאן כפל לשון, שהרי אם יעקב מדגיש לעשו ששמר על תרי"ג מצוות בבית לבן, והקפיד על קלה כבחמורה, מדוע טורח הוא להדגיש שלא למד ממעשיו הרעים? והרי הרמב"ם פסק זאת להלכה (דעות פ"ו ה"א) כדבר פשוט ביותר: "ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמוד ממעשיהם".
בספר "בן איש חי" (דרושים) לרבינו יוסף חיים מבבל, הביא משל נפלא הפותח לנו צוהר לדרגתו של יעקב אבינו:

ביום מן הימים, נפגשו בשמי מרום שני מלאכים השונים זה מזה בתכלית השינוי – יצר טוב ויצר רע. פונה היצר הרע לרעהו בהתרסה: אין זה פלא שאתה מצליח לשכנע בני אדם שיקיימו את רצון השי"ת ולא יפלו בתאוות העולם השפל, שהרי לוקח אתה אנשים של צורה, ששיג ושיח אין להם עם מנעמי החיים ומעודם לא בילו את זמנם בהבלי תבל.

הבה ונראה כיצד יעשו אותם אנשים אם יגלו את חלקו האחר של העולם שנסתר מעיניהם עד עתה, סיים השטן הוא מלאך המוות בתרועת ניצחון.

היצר הטוב שידע היטב הדק שכל כוחם של שומרי המצוות והדבקים בה' יתברך מגיע דרך צינור אחד ויחיד – לימוד התורה הק', כמאמרם "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין" (קידושין ל:), הסכים להצעה. לרגע זה חיכה היצר הרע והעלה את שמו של חסיד שהיה שקוע כל היום בתורתו ובתפילתו.

ירדו שניהם ושכנעו את החסיד לצאת בחצות הלילה, לשוטט ברחובות העיר ולראות מה עושים בני האדם שאינם בני תורה. נכנס החסיד לבית מרזח שנקרה בדרכו והסתכל על הנוכחים בעניין, מעודו לא ראה בשעת חצות קיבוץ אנשים כה גדול שלילה כיום יאיר עבורם.

לאחר רגעים ארוכים פנה והלך לביתו, כשהיצר הרע עוקב אחריו כדי לראות מה יעשה כעת. משנכנס לביתו התיישב לארץ והחל לבכות מרה: "אוי לי על הכלי שחשבתיו לזהב והתברר לי היום שהוא של נחושת"...

אשתו ראתה ותמהה: הרי מעודך לא עסקת במסחר, מניין לך כלי זהב? או שמא שתית לשכרה עם הריקים שראית!? ענה לה החסיד בשברון לב: "בטוח הייתי שתורתי ותפילתי הם בדבקות נעלה שאין ערוך לה, אבל היום ראיתי אנשים שמרוב תשוקתם להבלי העולם לא שתו לבם לתה וקפה המונחים על שולחנם, ולא לגמו מהם עד שהיו צוננים לגמרי. ואילו אני, נוהג לשתות קפה חם באמצע הלימוד, אות הוא שאיני שקוע די בתורתי".

***

לפי משלו הנפלא של ה"בן איש חי", הסביר הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל את השאלה בה פתחנו באופן נפלא ביותר: יעקב אבינו שולח לומר לעשו – דע לך שתרי"ג מצוות שמרתי ואין בידי שום חטא. ברם, מיצר אני בכל לבי שלא למדתי ממעשיו הרעים של לבן, שהוא התלהב בכל לבו לעבודת הבליו ופסיליו ואני לא עבדתי את ה' באותה התלהבות כשלו...

פרשת וישלח

ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך (לב,ו)

באר ה'ילקוט הגרשני': שמירת המצוות עבור העני אינה בגדר נסיון גדול. כאשר לאדם טוב, הוא עשיר ולא חסר לו מאומה - אז הנסיון לשמר מצוות ולהיות קרוב לה' הוא נסיון גדול יותר.

אמר יעקב: עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, אבל כל זה לא נחשב. למה? הגמרא דנה בסוגית צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, ומסיקה כי "צדיק וטוב לו - צדיק גמור, צדיק ורע לו - צדיק שאינו גמור. כלומר - אומר המגיד מדובנא - אם טוב לו והוא עדין צדיק - סימן שהוא צדיק גמור.

אומר יעקב אבינו לעשיו: אם תטען שזו לא חכמה שעם לבן גרתי, ועדיין שמרתי תרי"ג מצוות - דע לך שיש לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, הנני עשיר גדול, ובכל זאת שמרתי תרי"ג מצוות.

והנה, ידועים דברי הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו) שהאדם מושפע מהחברה בה הוא נמצא [וכידוע, אדם שבא לבית כנסת שמדברים שם, עלול להכשל גם הוא בכך. כמו כן, אדם המסיר את תפליו ראשון, עוד לפני שהסתיימה התפילה, עלול לגרום לכך שאחרים "יזכרו" שהם ממהרים מאד, ומיד יסירו גם הם את התפלין עוד לפני סיום התפלה...].

לכן, אומר הרמב"ם, אם אדם נמצא בעיר של רשעים, עליו לעבור לעיר אחרת. ואם אנשי המדינה רשעים, שיעבר למדינה אחרת. ואם אנשי כל המדינות רשעים - שילך לגור במדבר.

ואיך יכול להיות שיעקב גר עשרים שנה עם לבן בחרן, ולא הושפע כלל, אלא שמר תרי"ג מצוות?

יתכן שהכין עצמו ארבע עשרה שנה בישיבת שם ועבר. אבל אפשר לומר תשובה נוספת - האם ראיתם אדם שעובד ברפת עשרים שנה ומתחיל לעשות "מווו.."? לא. ואיך יתכן שה"חברה" אינה משפיעה עליו? התשובה היא שמבהמות - אין סכוי שישפע!

וכך יעקב, גר עם לבן ולא למד ממעשיו הרעים. מדוע? כי "ויהי לי שור וחמור" - התייחסתי ללבן כאילו הוא שור או חמור...!

ויירא יעקב מאוד וייצר לו (לב,ח)

כותב רש"י וירא שמא יהרג. ויצר לו שמא יהרוג הוא את אחרים.
מפני מה חשש יעקב אם יהרוג הוא את עשיו המתנכל לו והלא אף אם יהרוג אותו. עשה כדת וכדין שהרי הלכה היא הבא להורגך השכם להורגו.

ואפשר להסביר שהרי כל הסיבה שיעקב קנה את הבכורה מעשיו היא בשביל עבודת בית המקדש שיוכל לעבוד שם מדין בכור. והרי יש הלכה שכהן שהרג את הנפש אפילו בשגגה לא יישא את כפיו שכן עליו נאמר ידיכם דמים מלאו, ואם בנשיאות כפיים כך על אחת כמה וכמה בעבודת מזבח שהיא יותר חמורה. והרי כל שנאתו של עשיו ליעקב זה על לקיחת הבכורה והברכות ואם יהרוג אותו עכשיו לא היה שווה כל הקנייה של הבכורה כי בסוף הוא יהיה פסול לכהונה מסיבה שהידיו מגואלות בדמו של עשיו.
ולכן ויצר לו שמא יהרוג הוא את אחרים..

פרשת וישלח

וירא יעקב מאד ויצר לו (לב,ח)

הנה פרשו חז"ל שפחדו של יעקב נבע מזה שהוא נשא שתי אחיות,

ובזה חשש שמא יגרום החטא. ולעומת זאת, עשיו היה בארץ ישראל וקיים כבוד אב וזכות זו יכולה לעמוד לו ולכן חשש יעקב.

ובזה מפרש ה"**אבן ישפה**": אצל שתי אחיות כתוב בתורה "**ואשה אל אחותה לא תקח לצרר**" ואצל כבוד אב ואם כתיב "**איש אמו ואביו תראו**".

וזה מה שאמר הפסוק: "**וירא יעקב מאד**", כלומר על הענין מה שכתוב בתורה "**תראו**" ."**ויצר לו**" על מה שכתוב "**לצרור**."

ויחץ את העם אשר איתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (לב,ח-ט)

יש להבין שאל הצדיק רבי שלום מבעלזא מנין היה לו ליעקב אבינו בטחון שאם יכה עשיו מחנה אחד, יישאר המחנה השני לפליטה, ומאין לו שלא יכה עשיו את שני המחנות? אלא תירץ הרבי יש לפרש על פי הכתוב (ויקרא כו, ח): "ורדפו מכם חמשה מאה", דהיינו שחמשה מישראל יכולים לנצח במלחמה מאה איש.

והנה המשיך רבי שלום אצל יעקב היו באותה שעה שבעה עשר נפש: הוא העצמו, אחד עשר בניו, ארבע נשותיו ודינה ביתו, ואילו עשיו הלך לקראתו עם ארבע מאות איש, נמצא שעל פי החשבון של "ורדפו מכם חמשה מאה", אין במחנהו של יעקב מספיק אנשים כדי לנצח את עשיו וחילו.

משום כך חילק יעקב את משפחתו לשני מחנות, המחנה הראשון היו בו עשרה אנשים ובמחנה השני שבעה, והיה סבור יעקב שכאשר יראה עשיו את הדבר יעשה אף הוא כך ויחלק את אנשיו לשני מחנות מאתיים איש בכל מחנה.

אם כך המשיך הרבי כאשר יבוא המחנה האחד של עשיו להילחם במחנה הראשון של יעקב ינצחו העשרה את המאתיים ולאחר מכן יצטרפו עשרת המנצחים למחנה השני וביחד יכו את הנותרים בקלות.

לפי זה סיים רבי שלום - יש לפרש את הפסוק כך: "אם יבוא עשיו אל המחנה האחת", כאשר יבוא עשיו אל המחנה הראשון, "והכהו" ינצחו עשרת האנשים את עשיו וחילו, ומשום כך בוודאי "והיה המחנה הנשאר לפליטה".

ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (לב,ט)

וברש"י: "על כרחו כי אלחם עימו"

מניין לרש"י שיצליח להינצל? אולי יכה עשיו את הראשונה ואח"כ יצליח גם על השניה?

אלא שיעקב זכר את דברי אימו "למה אשכל גם שניכם ביום אחד" שנתנבאה שביום אחד ימותו יעקב

פרשת וישלח

ועשיו,ולכן פיצל יעקב את מחנהו לשנים וביניהם נתן מרחק הליכת יום,כעת גם אם יבוא עשיו והכה את המחנה הראשון שבו יעקב, מוכרח גם שעשיו ימות בו ביום ולא יספיק להכות את המחנה השני הנמצא מעברו במרחק יום.

סיפור תמים - עם מסר חמים. (לב,ט)

סיפור תמים, עם מסר חמים.

וַיִּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר, בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד... וַיַּחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ... לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת: וַיֹּאמֶר, אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ, וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק... הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו... וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו: (בראשית ל"ב ז' - י"ד).
פרשת השבוע פותחת בסיפור היסטורי - מאוד פיקנטי ודרמטי, התורה מרחיבה את היריעה ויורדת לפרטים ופורסת לנו את כל הנתונים, וכדלהלן:
יעקב אבינו מקבל ידיעה מכלי ראשון שאחיו היקר עשיו ופמלייתו הכבירה בדרך אליו. אלא שהמפגש לא הולך להיות עם נשיקות וחיבוקים וחיוכים וסוכריות - כמו שקורה בכל מפגש של אחים עם תו תקן, אלא עשיו מגיע לפגישה עם כלי מלחמה כבדים ומאות חיילים, כאשר לנגד עיניו ניצבת מטרה אחת. להרוג את יעקב וכל משפחתו, ולנקום בו על הבכורה והברכות.
כאשר הגיע הבשורה הקשה לאוזניו של יעקב - הוא הצטער מאוד מעומק הנתונים, והחל להתכונן לפגישה "המרגשת" עם אחיו - בארבעה מישורים:
(1 יעקב חילק את משפחתו וממונו לשניים כדי לבטח לפחות חצי מהם, שהרי בזמן שעשיו וחילותיו יתבייתו על קבוצה אחת ויכוונו לעברה את כל הארטילריה, באותו זמן הקבוצה השנייה תוכל לברוח - וכך היא תינצל.
(2 יעקב פתח בתפילה נוקבת לבורא עולם והזכיר את זכות אבותיו הקדושים, וביקש מה' שיצילו וישמור אותו מכל רע.
(3 יעקב הכין דורון מכובד ושידר אותו לעשיו אחיו, כדי לרכך את ליבו ולטשטש את עיניו ולשכֵּך את זעמו הגדול.
(4 יעקב לא לקח סיכון - והכין עצמו לקרב ומלחמה עם עשיו, על הצד שעשיו יפתח עליו במלחמה וינסה להורגו.
עד כאן ההיסטוריה של "מפגש יעקב ועשיו" - מפגש שהתרחש לפני אלפי שנים. אלא שהתורה הקדושה החליטה שכל יהודי חייב לדעת את הסיפור העסיסי הזה - ולכן היא חקקה אותו בתוך דפיה, לדורות עולם.
והשאלה נשאלת: כל יהודי יודע שהתורה אינה ספר היסטוריה ולא אוסף מפגשים מרתקים, ובין דפיה נכנס רק מה שיש בו תוכן רוחני ומוסר השכל לדורות. אם כן מה כל כך מיוחד במפגש של יעקב ועשיו - עד כדי שהוא זכה לעלות לבמה ולהיחקק בספר התורה לנצח נצחים? איזו עבודת ה' אנו אמורים לשאוף ולשלוף מהסיפור הזה?
התשובה פשוטה: מי שיש לו עיניים רוחניות ובריאות רואה כאן "המון" הדרכה והשקפת עולם - אשר נחוצים לכל אדם יהודי, בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים".
א) השתדלות! בזמן שנודע ליעקב אבינו שעשיו אחיו בא לקראתו עם פלוגת לוחמים, הדבר ראשון שהוא עשה זה לחלק את העם והממון לשתי מחנות - כדי לצמצם את היקף הסכנה, ומכאן אנו למדים יסוד גדול: כאשר נקלע אדם לבעיה או צרה חלילה, אל לו להתחמק מהבעיה באמצעות המילים הכבירות "יהיה טוב"... ה' יעזור... הכל מלמעלה... אל לו לטמון את הראש באדמה ולסמוך על הנס ולצפות שמלאכי עליון יגוננו עליו ויעשו עבורו את העבודה, אלא גם אם זכויותיו רבות - ואפילו אם קוראים לו יעקב אבינו, עליו להתאמץ כפי שידו משגת ולעשות את כל התחבולות כדי להציל את עורו וממונו, ולמזער את הסכנה עד כמה שיוכל. ורק כאשר כלו כל הקיצים ואין לאדם שום דרך התגוננות, אזי יסמוך על הנס.

פרשת וישלח

כאן המקום לציין ולצנן ולסנן נקודת מחשבה מאוד עמוקה ועקומה, אשר היצר מפיל בה רבים ונכבדים:
פעמים רבות האדם מתלבש באצטלא של "בעל ביטחון" אשר סומך על ה' שיעשה לו נס, אך בעצם לא מדובר בבעל ביטחון - אלא בעצלן אשר אין לו כוח להשקיע אנרגיה ולהתאמץ קצת.
אלא שאותו עצלן לא אוהב להגיד על עצמו "אני עצלן". יותר נעים לו לומר שהוא "בעל ביטחון", הסומך על אלוקיו שיהיה טוב.
לכן חובה על האדם לבחון את עצמו בכל פעם האם הביטחון שלו הוא אמיתי - מתוך התבטלות לה' ואמונה שהכל מלמעלה "הן לטוב והן מוטב", או שמא מחמת שהוא מתעצל לפעול - הוא עוטה על עצמו את הכיסוי שנקרא "ביטחון".
האמת היא שבעניינים גשמיים האדם מאוד ער וזהיר, ואין הוא חשוד להפקיר את ממונו במסווה של "ביטחון". מי שיש לו מינוס בבנק או חור בארנק או שהתפוצץ בביתו צינור ענק, אין ספק שהוא יפעל במרץ לסדר את התקלה, ולא יעצום עיניו - ויבטח בה' שיהיה בסדר. מתי היצר מטלטל ומבלבל את האדם? ברוחניות. בזמן שמתגלית תקלה בחינוך הילדים או כאשר יש בעיה בנושא שלום בית, או אז יצר הרע בא לאדם ולוחש לו:
מושיקול'ה, אל תשפיל את עצמך וכבודך ואל תעשה עסק מהבעיה. תאמין שהכל מלמעלה... תתחזק בביטחון ותבטח בה' שיהיה טוב, ותן לזמן לעשות את שלו. מכירים את התופעה? מי שלא מכיר שלא יבהל - משום שאפשר לספק לו הרבה "מסמכים חיים" לעניין, שהרי רבים מהנוער המרוסק והמפורק וכן הרבה גרושים וגרושות - הינם תוצאה של בעלי ביטחון מדומה שהיו בעצם עצלנים בחינוך הילדים - או חבר'ה עם אף למעלה שלא רצו להקריב את כבודם ולחזר אחר השלום עם בן זוגם. ובמקום שהתינוקות הללו ינסו להתמודד עם הבעיה ולפתור אותה, תחת זאת הם עטו על פניהם החסודות את המסווה של "בעלי ביטחון" הבוטחים בה' שיהיה בסדר "ונתנו לזמן לעשות את שלו", ואכן הזמן עשה את שלו. נישואיהם עלו על שרטון, וחינוך ילדיהם ירד לטמיון.
ואם כבר נכנסנו לנושא של "ביטחון" רצוננו להשחיל כאן הגדרה מאוד נפלאה בעניין, אשר לא רבים יודעים אותה:

מי שיצא לסידורים ופספס את האוטובוס והוא על קוצים - והוא בוטח בה' שהוא יספיק להגיע לבנק לפני שייסגר, לא בטוח שהוא בעל ביטחון באמת. מדוע? משום שאין לו ברירה אחרת - והוא מנסה להשתמש בביטחון בתור סגולה לתפוס את הבנק. ומה גדולה היא זו?
אלא צריך האדם לומר לעצמו כך: פספסתי את האוטובוס ואיני בטוח שאספיק לתפוס את הבנק לפני הסגירה. אומנם אני מאוד חפץ להספיק להגיע לבנק, ואני מבקש מה' שיעזרני בעניין. אלא שאני בוטח בה' ומאמין שמה שלא יהיה - זה הכי טוב בשבילי.
מי שחושב כך, אין ספק שהוא בעל ביטחון בה'.
[אומנם יש סוג נוסף של ביטחון - שאדם משליך יהבו על הבורא "ובטוח" שהבורא ימלא את רצונו. אך זו דרגה מאוד גבוהה אשר היא תוצאה של חיבור אמיתי עם הבורא, ולא מדובר במצב שהאדם נמצא בבעיה - והוא מנסה להפעיל את הביטחון "כסגולה" ליציאה מהסבך].

ב) תפילה! יעקב אבינו מלמדנו שחוץ ממה שעל האדם לפעול במישור ההשתדלות ולנסות למזער ולמנוע את הסכנה עד כמה שידו משגת, עליו לפעול במישור נוסף ולעמוד בתפילה לפני הבורא ולעורר זכות אבות, ולבקש מה' שיושיעו ויצילו.
שהרי התפילה זה הנשק הכבד של האדם היהודי ובאמצעות התפילה בכוחו לחולל את הניסים הכי גדולים ולהינצל מהמצבים הכי סבוכים וקשים, ואפילו אם האדם המתפלל אינו צדיק. הראיה הגדולה ביותר, זה "מנשה".
מנשה היה רשע גדול אשר הגיע לעוצמה גדולה של רשעות, הוא רצח את סבו הנביא אלישע ועשה כל פשע ורשע שבעולם, ומובא בחז"ל שבשביל העבירות שלו לבד - כבר היה צריך להחריב את בית המקדש.

ולמרות זאת, כאשר הרשע הזה נתפס על ידי מלך אשור והוכנס אל הסיר הלוהט והוא ביקש מאלוקים שיושיעו, נעשה לו נס ובאה רוח חזקה ושלפה אותו מהסיר.
לא יאומן! עומד מנשה הרשע בתפילה, בלי כובע וחליפה, בלי מניין, בלי בית כנסת, בלי גַרְטֵל ובלי מקווה וללא הכנה מקדימה, ואלוקים עונה לתפילתו ועושה לו נס גדול. איך זה יתכן?
הוא אשר אמרנו. כוחה של תפילה בעת צרה רב ועצום - והוא מפתח לכל הישועות, ואת המפתח הזה הפעיל יעקב כנגד עשיו.
ג) דרכי שלום! לפני שיעקב ניגש למלחמה עם עשיו ואנשיו - הוא שלח לו דורון גדול וניסה לרכך את כעסו ולשכך את חמתו. ולכאורה מדוע? הרי מדובר בעשיו הרוצח אשר בא לקראתו עם ארבע מאות שכירי חרב. אם כן למה שלא ילחם בו ויחסל אותו אחת ולתמיד? לשם מה הוא צריך להשקיע ממון רב ולשחד את הרשע הזה?
יעקב אבינו מלמדנו יסוד גדול: אפילו אם יש לאדם את הסיבות הכי טובות והכי מוצדקות להיכנס למלחמה עם השני, אפילו אם הוא הצדיק והצודק - ואילו השני הוא הפריץ והעריץ, לפני שהוא ניגש למלחמה עם אותו פריץ ותולה אותו על איזה עציץ, עליו לנסות את כל הצעדים האפשריים כדי לשמור על השלום ולמנוע את המלחמה.
לשלוח לאותו רשע איזו מתנה כובשת ויוקרתית, לפרגן ולתת לו כבוד ולהראות לו שהוא "כאילו" יקר וחשוב לנו, ורק אם כלו כל הקיצים וכלום לא עוזר להפעיל את רחמי הרשע - ועדיין הסכנה נראית באופק, או אז יש להפעיל את השלב האחרון, שלב המלחמה.
ומכאן אנו למדים עד כמה גדול כוח השלום, ועד כמה חשוב לאחוז בו בכל מחיר. האמת היא שהמסר החד והברור הזה - הוא בעצם מדרש מפורש (תנחומא שופטים סימן י"ח), אשר זה תוכן דבריו:

גדול כוח השלום שאפילו לשונאים אמר הקב"ה לפתוח להם לשלום - ואפילו בזמן מלחמה כאשר באים האויבים המרצחים להילחם בנו גם אז אנחנו מצווים לקרוא להם לשלום - וכפי שנאמר כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם (דברים כ' י'), ומדובר בכל מלחמה - בין מלחמת רשות ובין מלחמת מצווה (רבנו בחיי דברים כ' י').

כאן המקום להשחיל פרט פצפון, המכיל בתוכו המון: כל אדם יהודי מבין שכל השקעת ממון בעבודת ה' איננה לריק. אנשים קונים אתרוג הדור במחיר ענק, תפילין וסידור בהון עתק, הם שמחים להשקיע ממון על המצוות, ומרגישים סיפוק רוחני עצום מכך.
חובה לדעת שהשקעה למען "דרכי שלום" חשובה בשמים לא פחות, שהרי היא כוללת בתוכה גם עניינים של בן אדם לחברו וגם עניינים של בן אדם למקום, ואין ספק שהיא משמחת את בורא עולם עד מאוד.
יהודי יקר! הידעת? כל התורה עצמה בנויה ומבוססת על "דרכי שלום", וכפי שדרשה הגמרא את הפסוק "וכל נתיבותיה - שלום" (גיטין נ"ט ע"ב).
ושמא יאמר אדם שכל עניין של דרכי שלום נועד "לשמר את השלום הקיים". אך אם חלילה השלום כבר הרוס והאנשים כבר אויבים זה לזה, אזי אין חובה מוטלת על אחד הצדדים להתאמץ למען הפיוס. צר לנו לומר, אך טעות ביד החושב כך! מי גילה לנו זאת?
השל"ה הקדוש אשר כתב את המילים הבאות (שער האותיות אות בי"ת - ערך "בריות"):

* בואו וראו כמה גדול כח השלום... ואמרו חכמינו ז"ל הוי מקדים בשלום כל אדם (אבות פ"ד מט"ו). מהו 'בשלום כל אדם'? [ללמדך], אפילו אם אתה רואה שלבו עליך, הוי מקדימו לשלום. שאם אתה עושה כן, תגרום שיאהבך. ולא עוד, אלא אפילו שאינו נכנע להשלים עִמך, ה' מוסרו ומכניעו תחתיך...
* צריך לו לאדם להיות אוהב שלום ורודף שלום, כמו שנאמר 'בקש שלום ורדפהו'. בקש עם אוהבך, ו

גמלים מיניקות ובניהם שלשים (לב,טז)

רש"י מביא דברי מדרש אגדה שמא שאמר הכתוב "ובניהם" אין הכוונה בניהם ממש אלא "בנאיהם", דהיינו זכרים, ששלח לו שלושים זכרים כנגד שלושים נקבות.

יש להבין שאל הרבי ר העשיל מקראקא, בעל "חנוכת התורה" מדוע שינה המדרש את הפשט הפשוט ודרש שהכוונה לזכרים, והרי בפסוק כתוב "בניהם" ולא "בנאיהם".

אלא תירץ הרבי ר העשיל בגמרא מסכת בבא בתרא (דף ע"ח עמוד ב) מבואר שאם אדם אמר לחבירו: "פרה מניקה אני מוכר לך", לא מכר לו גם את וולד הפרה, כיון שחלב הפרה כשר וראוי לשתיה, ומשום כך ציין שמוכר פרה מניקה שהיא בעלת חלב.

לעומת זאת אם אמר אדם לחבירו: "חמור מניקה אני מוכר לך", בוודאי עיקר כוונתו היתה למכור גם את הוולד, כי חלב בחמור טמא ואינו ראוי לשתיה.

לפי זה אמר הרבי ר העשיל מובנים היטב דברי המדרש כאשר אמר הפסוק: "גמלים מניקות", ודאי שהתכוון לכלול בזה גם את ולדיהן, שהרי חלבן טמא ומשום כך כאשר ממשיך הכתוב ואומר: "ובניהם שלשים", אין הכוונה לולדות שהרי כבר נאמרו, על כרחך שהכוונה לזכרים שהם "בנאיהם".

קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות (לב,יא)

ופרש"י: מדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן.

בפרשת בשלח שואל ה"אור החיים" הקדוש: מדוע ולמה יש כ"כ ענין גדול בקריעת ים סוף בעוד שכשעם ישראל נכנסו לארץ ישראל גם נבקע להם הירדן ולא מוזכרה ומפורסמת עובדה זו (שמובאת בנביא יהושע), כמו"כ מצינו בגמרא חולין (דף ז)שנבקע נהר גינאי לרבי פנחס בן יאיר ואין בכך חידוש עצום?

ותירץ כי קריעת ים סוף היתה קודם נתינת התורה לעמ"י אך המקרים הנ"ל היו לאחר מתן תורה ומשכך אין בכך כל חידוש לקרוע את הים והנהר בכח התורה שהוא הכח העצום ביותר.

ולפי"ז קשה שהרי בקע יעקב את הירדן והיה זה קודם קריעת ים סוף ומתן תורה, וא"כ ודאי חידוש עצום הוא זה, והרי אילולא הרש"י שהיה מביא מדרש נעלם זה לא היינו יודעים על כך?

והתירוץ הנראה כי יעקב אבינו חצה את הירדן ובקעו בדרכו לחרן לאחר שישב ולמד בישיבת שם ועבר ארבע עשרה שנה, ומשכך שוב אין כל חידוש כי בכח התורה נבקע הירדן.

כי במקלי עברי את הירדן (לב,יא)

מובא בספר **"נפשות חסידיו"** להג"ר אברהם יעקב בומבך שליט"א.

שמעתי מהרב החסיד ר' אליעזר דוד פרידמן שליט"א ששמע ממרן בעל "**אמרי חיים**" זצ"ל, שפעם אחת

פרשת וישלח

בערב יום כפור ביקש אדמו"ר בעל "**צמח צדיק**" סכום כסף גדול מגביר מסוים. ואמר לו: עכשיו הזמן שאף אחד לא חושב על כסף, ואם אני מבקש ממך כעת מעות, עליך להבין שהדבר נחוץ מאד. הלה לא נענה לבקשת הרבי. ביקש הרבי מחסיד כפרי, יהודי פשוט בשם משה לייב ז'ערעוער שיתן לו הסכום הזה. נענה החסיד מיד לבקשתו.

מהיום ההוא ירד העשיר מנכסיו מטה מטה, ומשה לייב התעשר ונחל הצלחה גדולה בכל עסקיו. לרגל עסקיו היה נוסע לוינה עיר הבירה. בהיותם בוינה היו מתאספים הסוחרים החסידים יחד לסעודה שלישית של שבת, חמדו להם מכיריו לצון, ודחקו במשה לייב שיאמר לפניהם דברי תורה.

משה לייב סירב באמרו אינני בר אוריין ואיני ראוי לומר תורה. אך הם דחקו בו ואילצוהו לומר "תורה". כידוע היתה וינה עיר מודרנית, וכמה מן הסוחרים שלא היו מצויינים ביראת שמים, התירו לעצמם לעשות שם מעשים שלא היו עושים במקום מושבם. היה זה בפרשת וישלח. אמר להם משה לייב על הפסוק "כי במקלי עברתי את הירדן" אם אדם מתחיל להקל במצוות, סופו שיעבור על כל התורה. המעשה הגיע לאזני **ה"צמח**" ובבוא משה לייב לויז'ניץ שאלו הרבי
האם אמרת "**תורה**" בוינה. משה לייב רעד כולו מפחד הרבי והתנצל. הסוחרים אילצוני להגיד תורה נגד רצוני. שאלו הרבי מה אמרת. חזר משה לייב על ה"תורה" שאמר. אמר לו הרבי, הרי טוב אמרת. (אוצר אפרים)

ואתה אמרת היטיב איטיב עמך (לב,יב)

וקשה, אם הבטיח לו השי"ת "היטיב איטיב עמך" מדוע התיירא יעקב, ואם נאמר כמאחז"ל שנתיירא שמא יגרום החטא, למה הזכיר בכלל הבטחה זו.

וי"ל שכך אמר יעקב אבינו לפני הקב"ה, אילו היה הדבר נוגע רק אלי, כי אז לא הייתי מתיירא, כיון שכך הוא רצונך, אך מתיירא אני על שום "ואתה אמרת היטיב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים", ואם חלילה יגרום החטא "ויבוא והכני אם על בנים" ולא תוכל להתקיים הבטחה זו, יגרום הדבר לחילול השם ולצער השכינה, שהוא "חפץ להיטיב", מפני זה אני מתיירא.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב,יב)

המפרשים הקשו: מדוע אומר יעקב: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו", והרי היה לו רק אח אחד, ואם כן אחרי שאמר "מיד אחי", שוב לא היה צריך להוסיף ולומר "מיד עשיו"?

אך העניין יתבאר בהקדים את משלו של רבי משה סופר וזה תוכן המשל: השמש והרוח התערבו ביניהם מי משניהם יצליח להוריד את מעיל הפרווה מעל ההולך בדרך. הרוח נשבה והתקיפה במלוא עוצמתה אבל להוריד את הפרווה לא הצליחה. אדרבא, ההולך התכרבל עוד יותר באדרתו, והצמידה על גופו. לשווא כילתה הרוח את כוחה.

אחר כך ניסתה השמש את מזלה. יצאה מנרתיקה ושלחה גלי חום לוהט על עוטה הפרוה. הלה טבל בזיעה, קימעה החל משתחרר מאדרתו, עד שהסירה כליל מעליו.

והנמשל מובן, קרירות הגויים כלפי היהודים, מחזקת ומחשלת את נאמנות היהודים לתורתם ומורשתם, לעומת זאת החמימות של הגויים, היא זו שגורמת בסופו של דבר להסיר ולפרוק מעל היהודים את עול התורה הקדושה.

WIKIVORT
הוורטיס שלנו לכולנו

פרשת וישלח

מעשה בגר"ש קפלן שנילווה אל הרב מבריסק זצ"ל, בעלותו ארצה סיפר על אחת מחוויותיו באותה נסיעה. בהיותם באוניה בדרך מאודיסה לתורכיה היו עמם עוד בני תורה רבים. הם דאגו מראש שהאוכל שיוגש להם בדרך, יהא בהכשר כיאה לבני תורה. היחיד שלא הסכים לטעום מהאוכל שהוגש שם היה הרב מבריסק זצ"ל. גם לבני ביתו ולילדיו שהיו בגיל הרך לא הרשה לאכול מהמזון שהיה באוניה.

יום אחד ניגש רב החובל אל הרב, לברר מדוע הוא נמנע מלאכול. רב החובל שדיבר בשפה הרוסית נזקק למתורגמן שיעביר את דבריו אל הרב זצ"ל, וכששמע באמצעות המתורגמן (שהיה הרב קפלן) שהרב חושש לטיב כשרות המזון, הציע שהרב ישלח שליח שירד לבטן האוניה ויוציא מבריכת הדגים אשר שם, דג חי ויבדוק אם הוא כשר. אחר כך יסור למחסן שעל יד המטבח ויקבל כלים חדשים שעדיין לא בושל בהם, ובמו ידיו יקלף לעצמו תפוחי אדמה ושאר ירקות ויבשלם בעצמו בסירים חדשים.

לאחר הרהור קל השיב הרב זצ"ל: "שיהיה עבור הילדים". ובטרם שלח את הרב קפלן לבצע המשימה, אמר לו: "ראה, להדליק בעצמך את הגז כדי שלא ניכשל בבישולי עכו"ם (עובדי כוכבים ומזלות גויים). ואם הגוי בעצמו יבעיר את הכיריים, כבה אותם והדלק אתה את הגז".

ירד הרב קפלן אל תוך בטן האוניה, ועשה את הכל כמצווה. כאשר ראה רב החובל שהוא מכבה את הגז ומדליק מחדש, שאלו: "למה אתה חושש, לבישולי עכו"ם? אני יהודי"! כאשר חזר הרב קפלן וסיפר את הדבר לרב מבריסק, הגיב הרב בהתרגשות: "מה האם באמת הוא יהודי, באמת הוא יהודי"!? ומיד הוסיף ואמר: "עכשיו נגולה אבן מלבי. מאז בא אלי רב החובל הייתי מוטרד מאד מהמחשבה מדוע הגוי הזה דואג כל כך לילדים שלי? עכשיו ששמעתי שהוא יהודי נחה דעתי".

המסקנה הנובעת מהסיפורים הנ"ל, שדווקא רדיפת הדת היא זו שחישלה את נאמנות היהודים לתורתם ולמורשתם, ואילו הסכנה הגדולה היתה דווקא ב"חסד לאומים" מדומה, העלול להמית עלינו את החטאת ופריקת עול מלכות שמים חס ושלום.

כן העניין אצלנו מתרץ בעל "בית הלוי" שכאשר שמע יעקב שעשיו בא לקראתו, הבין שעשיו יתנהג עמו באחד משני האופנים: או שילחם עמו במטרה להורגו, או שיתפייס עמו ויבקש שישבו יחדיו בשלוה.

יעקב פחד משתי אפשרויות אלה גם יחד. ליהרג בודאי שלא רצה, אך גם טובתו ואהבתו של עשיו לא היו רצויות לו. ולכן נאמר: "וירא יעקב מאד ויצר לו". "וירא" על הספק שמא יהרגנו עשיו, "ויצר לו" שמא מתקרב אליו כאח.

מעתה מובנת גם כן הכפילות שבתפילתו: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו" יעקב מבקש מהקב"ה שיצילנו משתי ידיים אלו, מיד האח האוהבת כביכול וטומנת באמתחתה להעביר את ישראל מיהדותם, ומיד רשעתו ואכזריותו של עשיו הרשע הרוצה להורגנו לבל ישאר שם ישראל עוד חס ושלום.
ואפשר שלכך הקדים ואמר: "מיד אחי", ורק לאחר מיכן אמר: "מיד עשיו", אף שלכאורה היה לו להקדים את שם אחיו ורק לאחר מיכן את יחוסו, כדי לרמוז לנו שהשמד הרוחני הוא שמד נצחי, מה שאין כן השמד הגשמי.

השם יתברך יזכנו לגאולה השלמה רוחנית וגשמית, ויאמר די לצרותינו ויחיש לגאולינו גאולת עולם, אמן כן יהי רצון.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב,יב)

אוהב או שונא

וישלח יעקב מלאכים....

שליחות זו ששלח יעקב נעשתה על מנת לברר מה מצבו של עשיו ואיך הוא מרגיש בקשר אליו. האם בעקבות ארועי העבר פניו למלחמה ? או שמא נשכחו ארועי העבר מליבו האכזר ועתה פניו לשלום?

כששבים המלאכים ומספרים ליעקב שעשיו צועד לכיוונו ועימו ארבע מאות איש נחרד לבב יעקב ופחד אחז בו.

מיד ללא כל שהות מארגן יעקב את משפחתו על פי סדר עדיפויות רוחני וגשמי שבו השפחות וילדיהן ניצבים בחזית הקדמית, לאה וילדיה בחזית האמצעית ורחל ויוסף ניצבו בעמדה מרוחקת, בסוף המחנה.

בסיום ארגון המחנה פונה יעקב בתחינה לקב"ה ובה שוטח הוא את תפילתו ומתחנן שיצילו מאכזריותו של עשיו ושלא ישכח את ההבטחה על המשכיות זרעו שהובטחה לו בעבר.

במהלך התפילה יעקב מבקש בקשה מעניינת "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו" ושואלים: אם אחי מדוע עשיו? ואם עשיו מדוע אחי? אכן, ידוע לכל שצריך לפרט בתפילה ולשטוח את הבקשה בצורה שאינה משתמעת לשני פנים, כפי שמסופר על אותו אדם שהתפלל יום וליל שייפול בחלקו חמור ובאמת, לאחר כמה ימים קיבל במתנה חמור. אלא שהחל לרכב על חמורו, חלה החמור ונפל מחמת כובד המשקל ונאלץ אותו האדם לשאת את חמורו על גבו וכך סבלו גבר כפליים ועדיפות הייתה לו, שלא קיבל חמור בחלקו כלל. במידה ואותו האדם היה מפרט בתפילתו שרצונו בחמור הוא על מנת שיעזור לו במשאו ובמסעותיו, כל זה לא היה קורה.

ונחזור ליעקב האם באמת היה צריך לפרט הצילני נא מיד אחי מיד עשיו וכי לא היה מספיק שיאמר "הצילני נא מיד אחי" או "הצילני נא מיד עשיו" מדוע הוצרך יעקב לפרט פירוט שאין אנו זקוקים לו כלל ומה גם שידוע שאין לו עוד אח חוץ מעשיו וכמובן שידוע לפני הקב"ה ממי הוא מפחד ועל מי הוא מתפלל . אם כן פירוט זה נראה חסר תכלית ומיותר.

תשובה: התורה בנויה רבדים רבדים ומה שמובן בפשט יכול ללמד גם על צורת התנהגות חשובה אשר נצרכת לחיינו.

יעקב מבקש מהקב"ה שיציל אותו מיד אחיו שידוע לכל שאח בד"כ אינו אויב על כן מבקש יעקב: לפני שתציל אותי מאכזריותו הגופנית, הפיזית, של עשיו, הצל אותי מאכזריותו הרוחנית דעותיו המקולקלות והשקפתו הפגומה. שאם חלילה יבוא כאח וכאוהב השפעתו השלילית תוקרן על משפחתי אשר גדלה על ברכי המסורת היהודית ויפגע בעתידם הרוחני. שזוהי כמובן, פגיעה קשה מפגיעה גופנית "אז נא, הצל אותי ואת משפחתי מיד אחי ואוהבי הנכנס אל בייתי כאוהב ויכול להזיק כאויב". ונראה שבמילים מיד אחי מסתתרת לה המילה מדיח מבקש יעקב "שחלילה עשיו לא יצליח להדיח ולהפיל את הרוחניות הנטועה בנו מדור דורים"
לצערנו השפעת הרע משאירה רושם חזק מהשפעת הטוב משום שגופו של האדם מתקיים אצלו 24 שעות ואילו הנשמה הרוחנית מתקיימת 12 שעות מפני שבשעת השינה היא עולה למסור דין ולנקות את עצמה מתחלואי החומר הקיימים בסביבתה וכך קיים יתרון מסוים לגוף .

נלמד מכך שפגיעה הסתה והדחה אינם נחלתם של אנשים הרחוקים ממך או של אנשים שאינם מכירים ומוכרים לך אלא כך מלמדת אותנו התורה שאחיך ואביך ודודך וכל הקשורים אליך "עומדים בתנאים" ויכולים להסית ולהדיח ללא בושה ומה גם שמאויב אנו מכינים עצמנו ומודעים לסכנות האורבות לנו אך מן "האוהב" כל המגננות נעלמות כלא היו .(ניתן לדעתי להוסיף שההבדל המילולי בין אוהב אמיתי לאויב הוא הוא באותיות: ה -י שאויב נראה כמי שמקיים את עשרת הדיברות שהרי נטועה בשמו האות "י" אך באמת אין הוא מקיים אף לא דברה אחת. ואילו האוהב אין אנו יודעים מה מעשיו בחדרי חדרים אך את חמשת הדיברות שבין אדם לחברו, מקיים הוא באמת)

על כן מצווה אותנו התורה לפקוח עיניים ואוזניים ולהיות ערניים מול כולם אף פעם לא לתת לעצמנו להירדם רוחנית אף פעם אל תאמר: "אני כבר ברמה כל כך גבוהה ארפה מעט" כי זהו הפתח הראשון שדרכו נסללת הנפילה. פתח קטן שחודר דרכו לכלוך קטן, למקום גדול.

ובאמת מיד אחר המפגש "המרגש" שעבר על מי מנוחות ובו עשיו הרשע הביע דאגה מדומה ליעקב ולמשפחתו(ע"י מתנות ומגדנות) וניסה להתקרב ולהתחבר אל משפחתו שהרי" אחים אנו", דינה, בתה של לאה יוצאת לרחבי העיר ומגיעה לידי נפילה רוחנית שאינה מתאימה לדרגתה כלל.

מכאן נלמד: אל לנו להיות בטוחים בעצמנו. תמיד צריכים להוסיף על רוחנו עוד ועוד, לפקוח עניים גם מול הבטוח והמוכר ואל לנו להרפות מרוחניותנו היקרה שהיא משל לאש שרגע אחד שאין לה חומר בעירה הרי היא דועכת ומתכבה ואין היא "מתחשבת" בזמן שהייתה דולקת ובוערת. כך זקוקה הרוחניות לחומר בעירה תמידי ואל לנו להרפות ולסמוך על העבר הרוחני שהיה מנת חלקנו אלא להמשיך ליצור ולקיים את הרוח הנטועה בנו שעובדה שיעקב הצדיק בכבודו ובעצמו פכל והתפלל להצלה רוחנית מיד אחיו.

ולנו נותר ללמוד ממעשיו ולחזק את עצמנו יום יום שעה שעה.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב,יב)

רבי עקב "בעל הטורים" מגלה כי בפסוק זה מרומז בקשה להנצל לעתיד לבוא מגזרותיו של המן הרשע שכן "הצילני נא מיד" ראשי תיבות "המן".

ויש שמפרשים שעוד מרומז בפסוק זה במילת "נא", להינצל מאותם רשעים ששמם מתחיל באות "נ", דהיינו: נבוכדנצאר, נבוזראדן, נירון קיסר.
וכן באות "א" אחשוורוש, אספסיינוס, אנטיוכוס, ואדריינוס קיסר.

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב,יב)

במדרש (אוצר המדרשים עמוד 254) מובא שבשעה שראו ארזי הלבנון ואלוני בשן וכל אילנות הגבוהים כי נבראו תחילה בארץ, מיד גבהו למעלה וגאו בעצמן.

אמר הקב"ה: אני שונא גאון וגובה ואין גאה בעולם אלא אני, מיד ברא הר הברזל.

כיון שראו האילנות שברא הר הברזל בכו.

אמר להם הקב"ה: למה תבכו? אמרו לו: לפי שבראת הר הברזל כדי שיעקרנו ממטעינו, והיינו סבורין

שאין בעולם גבוהים כמותנו, ועכשיונברא משחית לחבלנו.

אמר להם הקב"ה: מכם יצא בית יד לגרזן שיקצוץ אתכם, ואעשה אני כי תשלטו אתם בו והוא בכם, ועשה שלום ביניהם.

דהיינו, לולא העץ שנתקע בגרזן ונעשה לו לכת, אין הגרזן יכול להרע מאומה.

על פי דברי המדרש הללו אמר הצדיק רבי יעקב יוסף מפולנאה, בעל "תולדות יעקב יוסף" ניתן להבין את דברי הפסוק: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו", כאשר אנו מתרפסים בפני הגויים ומנסים למצוא חן בעיניהם הופך הדבר לנו לרועץ.

כשם שאחד העצים הופך להיות קת לגרזן ועל ידו כורתים עצים רבים אחרים, כך גם כאשר אחד מאחינו היהודים מתחבר עם הגויים, מזיק הדבר ליהודים רבים אחרים!

הצילני נא מיד אחי מיד עשיו (לב,יב)

מקשים מדוע צריך לחזור יעקב אבינו ולומר אחי ועשיו, הלא רק אח אחד היה לו? ובזוהר הקדוש מפרש שהאדם צריך להתפלל לפני הקב"ה תפילה מפורטת כמה שיותר.

ומעשה מובא במדרש על יהודי שעלה לירושלים ובדרך התעייף ולכן ביקש מהקב"ה שישלח לו חמור. עבר שם סרדיוט רומאי שאתונו המליטה עֵיר.

אמר ליהודי בא הנה, כך את העיר על הכתפים ותעלה לירושלים. היהודי בקש חמור וקבל חמור... ומה היתה הבעיה?

שלא התפלל תפילה מפורטת. וכבר הקשה הגה"ק ר' משה מידנר זצ"ל מדוע צריך להתפלל תפילה מפורטת, וכי הקב"ה לא יודע מה אני צריך? אלא, הסביר ר' משה, כאשר ילד גנב את האפיקומן ואביו הבטיח לו מכונית. הולכים לקנות את הצעצוע והנה הילד מקפץ וקורא, את זה אני רוצה וגם את זה ובעצם לא, דוקא את זה. מפני שאביו כל כך קרוב אליו מרשה לעצמו הילד להתנהג בצורה זו. לעומת זאת, אם קבל הילד "מאה" במבחן והמלמד אומר לו, אחה"צ תבוא איתי ונקנה לך מכונית.

מגיעים לחנות והילד עומד בבישנות גדולה. ומדוע? והלא זו אותה חנות, אותה מכונית ואותו הילד. ההבדל נעוץ במרחק שילד מרגיש מהמורה מול הקרבה שהוא מרגיש כלפי האבא. אומר ר' משה מידנר, שהקב"ה מבקש מיהודי דבר אתי פתוח, דבר אתי כמו בן, ואני אענה לך כמו אבא. אבל אם אתה מדבר איתי כמו תלמיד אני אענה לך כמו מורה. וא"כ, אומר הזוהר הקדוש, יעקב אבינו רצה להתפלל כמה שיותר ברור ומפורט כדי שהתפילה תתקבל. לכן הדגיש מיד אחי מיד עשיו.

ואתה אמרת היטב איטיב (לב,יג)

"כמה עולה כרטיס,"? שאל הזקן את הקופאי שישב בעמדת המכירה בקולנוע.

"ארבעים שקלים, אדוני". השיב הקופאי באדיבות.

הזקן השתומם. "למה כל כך יקר? אני זוכר שבפעם האחרונה בה קניתי כרטיס הוא עלה בסך הכל עשרה

שקלים".

"אתה צודק סבאל'ה", ענה הפקיד בחיוך, "אבל המחיר עלה מאז הפעם האחרונה שלך כאן. מפני שבסרט שתיכף תראה - יש גם פס-קול"...

***

לאחר ששבים השליחים ששלח יעקב כדי לבדוק האם עשו אחיו עדיין כועס עליו, שומע יעקב את החדשות שבפיהם - עשו בא לקראתו עם ארבע-מאות איש למלחמה, ויעקב מתחיל להתכונן לשלושה דברים: א. דורון. ב. תפילה. ג. מלחמה.

כדורון, שלח יעקב לעשו חמש מאות וחמישים צאן ובקר, על ידי המתנה יתרכך מעט עשו. למלחמה נערך יעקב כשהוא מחלק את כל אשר לו לשני מחנות, והיה, אם יכה עשו מחנה אחד מהשניים - יוכל המחנה השני לברוח כשיעקב בינתיים יתמודד יחד עם המחנה הראשון מול עשו וצבאו.

לתפילה ניגש יעקב לפני בורא עולם ומבקש: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו... ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים"... במילים "ואתה אמרת" מתכוון יעקב למה שהבטיח לו אלוקים בחלום הלילה בלכתו לחרן: "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשיבותיך אל האדמה הזאת".

רבי לוי יצחק מברדיטשוב, "סנגורן של ישראל", עומד על המשמעות הגנוזה בכפל המילים "היטב איטיב". כיהודים אנו מאמינים שכל דבר המתרחש ובא עלינו מאת בורא העולם, הרי הוא לטובתנו. בין אם אנו יודעים כיצד זה לטובתנו ובין אם אין אנו יודעים זאת.

כמו שידוע ומפורסם הוא המעשה ברבי עקיבא שהלך בדרך ועימו תרנגול, נר וחמור, בבואו לאחת הערים על אם הדרך, לא הרשו לו בני העיר להתאכסן אצלם ונאלץ לישון בשדה. אם לא די בכך באה רוח כיבתה את נרו והוא נשאר בחשכה, התרנגול שלו נטרף בהמשך על ידי חתול, הנוק-אאוט היה בדמות אריה שטרף את חמורו.

כעת נותר רבי עקיבא ללא בעלי החיים וחפצים שיסייעו לו בדרכו, אך במקום להתלונן או לנסות להבין למה, הוא רק טבע באותו מעמד את האמרה שכולנו מכירים היטב: "כל דעביד רחמנא - לטב עביד". הקב"ה עושה את הכל לטובתנו ולמעננו.

משהאיר השחר, שמע רבי עקיבא ממקום מושבו בשדה המולה גדולה מכיוון העיר, שודדים חמושים הגיעו באישון לילה, שבו את כל בני העיר ושדדו את רכושם. כעת הבין רבי עקיבא מדוע כיבתה הרוח את נרו ותרנגולו וחמורו נטרפו, מכיון שאם היו רואים או שומעים השודדים את הנר, התרנגול או החמור - היה זה סופו של רבי עקיבא.

לפי האמור, מטעים רבי לוי יצחק מברדיטשוב את תפילתו של יעקב אבינו בצורה נפלאה. כך אמר יעקב לקב"ה: יודע אני שכל המתרחש ובא עלי לטובתי הוא. אף אם אפול ביד עשו חלילה, אות וסימן הוא שכך צריך לקרות ואין בפי טענות.

אבל ממך - רבונו של עולם - אבקש, שלא אצטרך לחכות תקופת-זמן עד שאבין את הנהגתך, אלא תקיים את הבטחתך שתשמור עלי, באופן שכבר בעת הטובה אראה עין בעין שהיא לטובתי ולמעני.

פרשת וישלח

לפי ביאורו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב, נוכל להבין עוד רובד בברכה שמצווה כל יהודי לברך בשעת שמחה, כלידת ילד וכדומה: "ברוך הטוב והמיטיב". דהיינו, מודים אנו גם על המאורע שבוודאי אירע לטובתנו, אבל בעיקר על כך שאנו זוכים להבין איך הוא טוב עבורנו.

***

בזוה"ק מובא שבשלושת הדברים בהם התכונן יעקב לקראת בואו של עשו, מותווה השביל בו צריך כל יהודי לפסוע כשהוא נאלץ להתעמת מול גוי. להתכונן גם בדורון, גם בתפילה וגם במלחמה.

אבל להתפלל לבורא עולם שנזכה לראות את החלק הטוב בכל מאורע שמתרחש עלינו מיד כשהוא מתרחש, אין צורך לחכות חלילה לעימות עם בן-נכר.
מותר וכדאי לנו להתפלל על כך בכל יום ויום, שנזכה לראות גם את ה"סרט" שתכנן עבורנו בורא העולם, וגם לשמוע את "פס הקול" שלו, פס הקול דרכו מדבר איתנו אבינו האוהב בכל מאורע קטן כגדול המתרחש בחיינו.
לוואי ונזכה להבין את הנאמר.

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשיו אחיו (לב,יד)

מה פירוש הכתוב: "ויקח מו הבא בידו"? מבאר ה"חפץ חיים" שלכאורה היה צריך יעקב אבינו לבחור את מיטב הצאן הבקר והגמלים, שהרי כוונתו הייתה למצוא חן בעיני עשיו אחיו, אולם יעקב אבינו נמנע מלבחור את המובחרים שבהם משום שידע שעשיו הרשע, כאשר ירצה לאכלם לא ישחטם כדין אלא יאכלם כנבילות וטריפות, משום כך נטל יעקב אבינו "מכל הבא בידו", דהיינו ללא כל בחירה אלא את כל המזדמן לידו ואפילו חגרים ופיסחים.

ומנין הבין יעקב כי עליו לעשות כן? שאל ה"חפץ חיים".

אלא יעקב אבינו למד קל וחומר מהאבנים אשר שם מראשותיו.

הללו התחילו מתדיינות ורבות אלו עם אלו: "עלי יניח צדיק את ראשו", ולמד יעקב אבינו קל וחומר: ומה אבנים שהם דוממות, בקשו להתעלות על ידי מעשה זה שיניח עליהן הצדיק את ראשו, על אחת כמה וכמה בהמות חיות שמעלתם ומדרגתם גדולה יותר מן הדומם, בוודאי לא טוב עבורן להישלח לעשיו.

משום כך לקח "מן הבא לידו" ולא העדיף אחת על חברתה.

...ורוח תשימו בין עדר ובין עדר / הכל רוח וצילצולים (לב,יז)

"וַיִּתֵּן בְּיַד עֲבָדָיו עֵדֶר עֵדֶר לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל עֲבָדָיו עִבְרוּ לְפָנַי וְרֶוַח תָּשִׂימוּ בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר" :(לב,יז)

וכתב רש"י - וְרֶוַח תָּשִׂימוּ - עדר לפני חברו מלא עין, כדי להשביע עינו של אותו רשע, ולתווהו על רבוי הדורון...

על מאמר רש"י זה דרש הגה"צ **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל ואמר: בא ונראה מה השביע את עינו של אותו רשע, כלום ! אוויר – רוח! כך הן כל תאוות העולם , רק דמיון כאילו יש לו ממשות, ובאמת כלום אין

פרשת וישלח

בו!

ועל פי זה ראיתי שרצו להסביר את הטעם שאנו נוהגים לשים יד על העיניים בקריאת שמע,
למען נדע כי רק האמונה בה' היא אמיתית, וכל מה שאתה רואה בעיניך הוא מציאות זמנית ולא ממשית – רוח ואוויר המטעה את האדם ..
וכמאמר שלמה המלך בספרו קהלת (א,ב) "הֶבֶל הֲבָלִים אָמַר קֹהֶלֶת הֶבֶל הֲבָלִים הַכֹּל הָבֶל"...

הסיפור הבא ימחיש עד כמה זה נכון :

עזרא אזוגי היה רס"ר בכל רמ"ח אבריו שס"ה גידיו ובכל שערה שהזדקרה משפמו האדיר, שהפיל חיתתו על אלפי הטירונים שבקושי נשמו לידו. שמו הלך לפניו (גם מצדדיו וגם מאחוריו) כמי שיודע להשליט סדר משמעת גם בקרב קצינים ותיקים . דורות של חיילים מגדודי החי"ר הצנחנים וגולני עברו תחת ידיו המיומנות של רס"ר אזוגי נמוך הקומה, ודמותו המבריקה, המגוהצת למשעי והמסופרת כדבעי, היתה ניצבת לנגד עיניהם במשך שנים רבות.

הם תמיד זכרו לטובה את רצינותו מחד, אבל את אהבתו לכל חייל וחייל שהיתה באה לידי ביטוי בעיקר בתאי המעצר הגדודיים. שם הוא נתן להם הפסקות בשפע, דאג שהשקמיסט יעביר להם ממתקים ושתיה קלה פעמיים שלוש ביום, ובעיקר הירבה להתבדח עמם כדי לפוגג מהם את הלם המעצר. כולם ידעו שעמוק עמוק בפנים, מתחת לתחפושת הרס"ר מסתתר לו לב ענק וטוב.

הזמן כידוע אץ רץ לו, אחרי 35 שנות שרות הוא פרש מן הצבא ובאיבחה קצרה אחת, הפך בוקר אחד, רס"ר אזוגי המיתולוגי לאזרח פשוט מן השורה, ללא הילה וללא אלפי טירונים הסרים למרותו. נכון, העתונות הצבאית פירגנה לו עם המון תמונות, אבל גם עתונים נשכחים ונעלמים כידוע.

"אני פנסיונר דשן" חשב לעצמו, הפקדתי בבנק כמיליון וחצי ₪ פיצויים ושאר קרנות וזכויות, ויש לי זמן מספיק כדי להשקיע קצת בעצמי. נו, אז מה אני עושה עם עצמי?
ובכן, מכאן היתה קצרה הדרך לכמה עיסקאות והשקעות עם הממון שצבר, אבל יש עדיין המון זמן פנוי, וההחלטה נפלה לנתבו לעבר בית הכנסת.

האזרח אזוגי התחיל לפקוד את בית הכנסת השכונתי ומהר מאד למד את התפילות, הרגיל את עצמו לקרוא תהילים, ובין מנחה לערבית האזין בקשב רב להלכות שלימד רב בית הכנסת הרב משה חיים קופשיץ..

היה זה ערב חורפי וצונן עם משבי רוחות. אזוגי ישב מול הרב קופשיץ ובלע כל מילה, עד שלפתע תוך כדי דיבור החל הרב לקרוא מתוך "הפלא יועץ" ענייני איסור ריבית "נכסיו של מלווה בריבית מתמוטטין, ויורד ואינו עולה, ואין לו חלק באלוקי ישראל" הרים הרב קולו "זאת ועוד איננו קם בתחיית המתים, ודעו, כי שבאותם עצמות שהחייה יחזקאל הנביא נשאר אחד שלא החיה ומדוע? משום שהיה מלווה בריבית...".
"הו, הו" זעק הרב קופשיץ בגרון ניחר "רבים הם מעמי הארץ שמלווים בריבית ולא יודעים חומרת העוון

הנורא... חבל שיאבדו ממונם, ממון של היתר בצד ממון של איסור... שהרי כל ממונם יאבד להם עוד בחיי חיותם".

אזוגי הרס"ר העוצמתי התחיל לחוש רעד ברגליו, גם כמה אגלי זיעה ביצבצו במצחו. "אתה בטוח כבוד הרב שנכסיו מתמוטטין, הלוא אם הוא מלווה 100 ומקבל ריבית עוד ,50 יש לו .150 אז מה יתמוטט פה."?
הרב קופשיץ חש כי מתחת לשאלה טמונה בעיה. הרעד שבקולו של אזוגי הסתיר איזה סוד כמוס.
"ריבית היא כמו נחש שנושך. היא גורמת נזק נורא ללווה, אבל באותה מידה היא גם מפוררת את הונו של המלווה. האיסור הזה הוא כמו רעל בגוף עסקיו של היהודי. ואם חז"ל מתריעים, שעסקיו של אדם מתמוטטין. אין לנו לערער על כך".

אחרי תפילת ערבית התלווה האזרח אזוגי לרב קופשיץ ואמר: "תראה כבוד הרב, בהתחלה הפחדת אותי, מה זה שאני לא אקום בתחיית המתים? אבל עכשיו אני יותר רגוע. עם כל הכבוד, אני לא מאמין שעסקים מתמוטטים בגלל ריבית".
"בינינו ידידי, אתה מלווה בריבית"? שאל הרב.
"כן, בהחלט. כמעט כל הפנסיה שלי מושקעת בשלוש הלוואות בריבית. וההכנסות? בלי עין הרע" לחש אזוגי.
הרב קופשיץ פער עיניו בתדהמה: "עשה לי טובה, עשה לעצמך טובה, בוא ניגש עכשיו לאחד מפוסקי הדור שיכין לך במקום חוזי הריבית, חוזים של היתר עיסקא. העסקה הזו יכולה להיות כשרה, היא מעוגנת בכך שאתה הופך לשותף לעסקים שהלווית להם, מבלי להרעיל את ממונך בריבית שהיא ארס נורא... אתה פשוט שותף לרווחים, ולא מלווה בריבית קצוצה...".
לאחר כמה וכמה הפצרות, הרס"ר במיל' עזרא אזוגי נכנע, והשניים נכנסו לביתו של הרב שמואל צביאלי מגדולי הפוסקים, ובעל שם עולמי בהלכות ריבית.
אזוגי שלף את חוזי ההלוואות שלו.
"אוי א-ברוך" אמר הרב צביאלי "זה ממש נשך ותרבית. נורא ואיום, אני יושב עכשיו לכתוב לך שלושה חוזי היתר עיסקא. בוא אלי מחר בבוקר, קח ממני את החוזים תחתים עליהם את הלווים שמחר הם הופכים לשותפיך, וממחר ההלוואות האסורות הופכות לכסף מושקע בעסקים שלהם. זה דורש ממך קצת עזות ד'קדושה, כי סוף סוף מדובר בלווים חילוניים שלא יבינו אותך. אבל דע לך ידידי כי בכך אתה שומר על הונך... חבל להחזיק את השרץ הזה בידיים... זו סכנה גדולה...".

למחרת ב- 10 בבוקר התייצב עזרא אזוגי וקיבל מדי הרב צביאלי את חוזי היתרי העיסקא, מודפסים ומוסברים כקילורין לעיניים.
"שא ברכה ידידי ר' אזוגי" אמר הרב צביאלי "אני שמח שאתה עולה על דרך המלך. אשריך שאתה שומע בקול חכמים ומקיים את התורה הקדושה על כל פרטיה ודקדוקיה".

חמש שנים חלפו מאז אותו היום בו אחז אגוזי הרס"ר במיל' את היתרי העיסקה ופנה לדרכו. הרב קופשיץ שאל עליו מעת לעת, והמתפללים הודיעו לו בצער: "אין לנו מושג לאן נעלם אזוגי, פשוט בלעה אותו האדמה. הוא לא הגיע לשיעורים, גם לתפילות שבת לא".
ערב קייצי אחד מיהר הרב שמואל צביאלי להגיע לבר-מצווה בעיר השכנה. הוא סיים את שיעור הדף

WIKIVORT
הוורטיס שלנו לכולנו

פרשת וישלח

היומי שלו בשעה 8:40 והזמין מונית.
אחרי 3 דקות עצרה סמוך לידו מונית. הוא נכנס פנימה, התיישב ליד הנהג וביקש: רח' הכלנית 36, בפתח-תקווה. אולמי כינור השלום".
הרב צביאלי חגר חגורה, שלף את פנס הכיס שלו, הוציא מכיס חליפתו ספר משניות מסכת "כלאיים" והחל ללמוד.

15 דקות מאוחר יותר, שלף הרב שטר של 50 ₪, וביקש לשלם.
"הרב לא זוכר אותי"? שאל הנהג.
הרב צביאלי הביט באיש, אך פניו לא אמרו לו דבר. "נסה להזכיר לי" ביקש בנימוס מן הנהג "אנא קח שכרך, אני ממהר".
"שמי עזרא אזוגי כבוד הרב, מלווה בריבית...".
"הו, הו, אני זוכר, מה שלומך ידידי, איך העסקים."?
אזוגי השעין את ראשו על ההגה ופרץ בבכי קורע לב שנמשך דקה ארוכה.
הרב צביאלי סגר את הדלת וחיכה שיירגע. "צר לי, אך האם אוכל לעזור לך? קרה חלילה... משהו...."?
אזוגי הרים ראשו וחשף שתי עיניים אדומות ופנים עצובות.

"כבוד הרב, אתה באמת התכוונת לעזור, וכתבת לי שלושה היתרי עיסקא. במשך שלושה חודשים סחבתי אותם בכיסי והתביישתי להחתים את הלווים. היצר הרע אטם את ליבי ואף הרחיק אותי מבית הכנסת... לא רציתי לשמוע יותר את הרב קופשיץ שמפחיד אותי שעסקי יתמוטטו... אחרי שלושה חודשים קרעתי את היתרי העיסקא והתחלתי לפתח את עסקי הריבית. ראיתי אז כביכול "ברכה בעמלי". הכרתי עורך דין סימפטי אחד, שהיה לוקח ממני סכומי עתק ואחרי חודש מחזיר לי ריבית של 20%. זו היתה מלכודת דבש. במשך שלוש שנים עשיתי איתו עסקים. מכרתי דירה שהיתה בבעלותי, ואחר כך גם את דירת מגורי כדי להגדיל את מחזורי הרווח שלי. על הנייר היו לי כבר 5 מיליוני ₪. שכרתי דירה מפוארת והייתי זחוח ומאושר. עורך הדין הממולח ריפד מדי חודש את חשבון הבנק שלי בכסף גדול, ואחרי יומיים הייתי משיב לו אותו כדי לזכות ברווח נוסף.

לפני שנתיים התעוררתי בבוקר ולעיני כותרת עתון: "עורך הדין פלוני ברח מן הארץ והותיר עשרות אומללים ששיתפו עמו פעולה". העתונות קראה לזה: "העקיצה הגדולה" אתם דיברתם על נשיכה וזה מאד דומה. תוך שעתיים גיליתי שאין לי פרוטה לפורטה. הוא גנב את כל הוני, את שתי דירותיי, והותיר אותי חסר כל, שבור ורצוץ ומדוכא, עם בעיה של שלום בית, השם ישמור...".

רס"ר אזוגי ניגב דמעותיו, והפטיר "עכשיו אני נהג מונית שכיר. יש לי אומנם פנסיה למחייתי, אבל כל ההון שצברתי נמוג לו... ככה זה שלא שומעים בקולם של חכמים... אני דוגמא ומופת, כבוד הרב, ליהודי שמנסים להציל אותו מן הבור שהוא שקוע בו, שולחים לו חבל הצלה, אבל הוא שולף מכיסו מספריים וחותך אותו. במחשבה שניה אני יודע שעדיף לי לשמוח שהכסף הלך, אבל החיים עדיין איתי. יש לי עוד אפשרות לתקן. כבוד הרב ילך לשמחת בר-המצווה, אני ממתין לרב כאן מול הכניסה".
אחרי 20 דקות נכנסו הרבנים צביאלי וקופשיץ למוניתו של אזוגי, שחנתה מול האולם ולחצו ידיו בחום רב.
"הרב קופשיץ, ממחר אני מגיע לשיעור שלך בבית-הכנסת, תקבל אותי? אני מבטיח להיות ילד טוב ולשמוע בקולכם...".

פרשת וישלח

השלושה פרצו בצחוק שופע טוב לב, שהעלה מעלה מעלה את מפלס האמונה התקווה והשמחה של רס"ר אזוגי, שלמד אמונה על הבשר והפנים עמוק בתוך ליבו, כי מלבד תורה ומצוות הכל רוח וצילצולים. (הסיפור באדיבות הסופר קובי לוי).

ואמרת לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה (לב,יט)

שואל רבי יהודה אוסאד בספרו "**דברי מהרי"א**" דלכאורה היה צריך להיות כתוב "**מעבדך מיעקב מנחה היא שלוחה**?"

ומתרץ, דאיתא במדרש: "כל אותן הדורונות ששלח יעקב לעשיו עתידין אומות העולם להחזירן לימות המשיח שנאמר "**מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו**.""

ואת זה בא יעקב לרמז לעשיו "ואמרת לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה" כלומר, מתנה זו עתידה לחזור לעבדך ליעקב

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב,כה)

ואומר רש"י על המקוּם שכח פכים קטנים וחזר עליהם

יש להבין כאן שני דברים:
א.] מדוע דווקא כאן בא שרו של עשיו ונלחם אתו דווקא כשחזר על פכים קטנים?
ב.] ההסבר מדוע יעקב חזר על פכים קטנים כי צדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם ולכאורה זה תמוה מאד שבדרך כלל נתפס הדאגה לרכוש בצורה מוגזמת כהתנהגות רשעים וקמצנים?

הנראה בזה ששאלה אחת מתורצת בחברתה שכל הסיבה שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם כי הם מבינים שהכסף שלהם זה לא רכושם הפרטי אלא ניתן להם מה' וסור לבזבז הכסף שיש לו יעוד מה שה' צווה לעשות בו וזה התנהגות של צדיקים שלא מבזבזים אותו על נקודה זו בא שרו של עשיו לריב איתו ולהפריע לו בקיום מצווה זו.

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב,כה)

פירש רש"י "ויותר יעקב - שכח פכים קטנים וחזר עליהם".

המקור לדברי רש"י הוא בגמרא בחולין דף צ"א, ושם כתוב "אמר ר' אלעזר שנשתייר על פכים קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה, לפי שאין פושטין ידיהם בגזל".

וצריך ביאור למה זה שנזהרים בגזל זה סיבה לחוס כל כך על הממון?

ומבארים בזה שהצדיקים מעלים ומרוממים את כל הסובב אותם ואפילו את רכושם כנזכר בספרים רבים (באר"י הקדוש, מסילת ישרים ועוד), ולכן הם מקפידים על ממונם לא להפקירו שהרי על ידי שהממון יצא מרשותם הוא ירד בדרגה רוחנית ותפחת רוממות הבריאה. (כמובן שאין הכונה שנמנעים מלתת צדקה ולנהוג טובת עין ברכושם, אלא שנמנעים מזלזול והפקרה של הממון. אך בעשיית חסד בממון לא נפסקת השפעת הצדיק, אלא אדרבה מתרומם הוא עוד יותר ונעשה חפץ של מצוה מלבד כוח הצדיק שממשיך לפעול בו).

אך עדיין לא מובן בטעם שהגמרא נותנת, לפי שאין פושטין ידיהם בגזל? ובאמת שני הענינים תלויים אחד בשני, שהנה, בגמרא בבבא קמא דף קי"ט: אמר ר' יוחנן כל הגוזל את חבירו שווה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו, ומביא ר' יוחנן לדבריו מכמה פסוקים. וכן כתוב במדרש תנחומא (פרשת אחרי, י"ב) "הגונב שורו של חבירו ושחטו כאילו שוחט בעליו".– & ועומק ענין זה ביאר הגר"א (מגילת אסתר פ"א) שיש באדם ארבעה חלקים: נפש, רוח, נשמה וקניינו – כלומר שממונו של אדם הוא חלק בלתי נפרד מנפשו ורוחו, והקב"ה מסבב בדיוק איזה רכוש יבוא לכל אדם ואדם לפי הקשר השמימי האמיתי ביניהם, ולכן הגוזל ממון מחבירו, כאילו נוטל את נפשו ממש, שגם הממון הוא חלק מהאדם כנפשו, ולזה הפליגו חז"ל בעוון הגזל שהוא חמור מג' עבירות חמורות.

לפי זה מובן מאוד, שהזהירות מגזל מראה על כך שהממון הוא חלק באדם כנפשו, וכיון שהצדיקים נזהרים מממון שאינו שלהם, ואינם מחזיקים אלא בממון שהקב"ה הועיד להם, והוא חלק מהם, וממילא ברור שהרכוש הוא חלק מנפשו של הצדיק, מתעלה יחד עמו, שהרי יש להם קשר הדוק ואמיתי, ולכן הצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם.

בספר "אבני ברקת" על התורה, מוציא מדברי חז"ל אלו יסוד נפלא הנוגע אף לאנשים בדרגתנו אנו: כשאדם מתעלה בדרגות רוחניות, קיימת סכנה שמרוב שרואה את העולם הגשמי כדבר &פחות ערך, עלול הוא לנהוג כך אף כלפי הסובבים אותו, ומביא את הגמרא ביומא דף כ"ג, שמספרת על אותו כהן שרץ עם חבירו בכבש כדי לזכות בתרומת הדשן, וכשראה שחבירו הולך לזכות במצוה, תקע סכין בליבו והרגו, בא אביו של הכהן וראה שבנו עדיין מפרפר, אמר עוד לא נטמאה הסכין. ללמדך שטהרת כלים יותר חמורה אצלם משפיכות דמים שלא היתה חמורה אצלם. ע"כ. והדברים מפליאים כל רואה, איך ייתכן שכהנים שכל כולם מסורים לעבודת הבורא, יזלזלו כך בחיי אדם, כאחרוני הפושעים?

ומבאר האבני ברקת, שאדרבה, התעלותם הרוחנית העצומה שבאה להם על ידי השימוש בבית המקדש ועבודת הקרבנות, גרמה להם להתנתק מהעולם הגשמי, אך אצל אותם כהנים זה היה באופן מעוות, שחיי אדם לא היו חשובים אצלם, ובמקום שההתנתקות מהגשמיות תהיה אך ורק כלפי עצמם, הם עשו זאת אף כלפי הזולת, והגיעו לידי כך, שכשראו את חברם הגוסס לא התעניינו כלל בחייו, אלא בטהרת הסכין שיוכלו להקריב איתה קורבנות.

יעקב אבינו שחזר על פכים קטנים, ללמדנו בא, שהאדם צריך לגשר באופן הנכון בין עולמו הגשמי לעולמו הרוחני, לא לבוז ולבטל לגמרי את הגשמיות, אלא להשתמש בה בצורה הנכונה, וכמאמר ר' ישראל סלנטר: הגשמיות של חברי, היא הרוחניות שלי. ולכן גם כשאדם עוסק ברוחניות, ונקלעה לו הזדמנות של עשיית חסד וכיוצ"ב, אל יחשוב לעצמו למה לי לרדת מעיסוקי הרוחניים בשביל לפטפט עם פלוני או כדי להאכיל את אלמוני, אלא ידע שזה עצמו רוחניות טהורה.

ויוותר יעקב לבדו (לב,כה)

ואמרו רבותינו ששכח פכים (כלים) קטנים וחזר לקחתם. אומר האריז"ל שכל מידה ומעלה שנולד איתה האדם, אפילו דברים קטנים ולא משמעותיים, זהו דבר שנצרך לו לעבודת הבורא יתברך במשך חייו. לכן אסור לוותר על אף תכונה מתכונותיו לאבדה לריק.

עבודתנו בעולם היא להפוך גם את המידות הרעות לטוב, כגון: גאוה, "ויגבה לבו בדרכי ה'". שנאה, "הלא משנאיך ה' אשנא". וכן על זה הדרך, אבל לא לוותר חלילה על תכונות אלו.

לכן, מסיים האר"י, חזר יעקב אבינו להביא את ה"פכים קטנים" ששכח. כי הבין שמשמים נתנו לו אותם

לצורך עבודת ה' ואין הוא רשאי להפקירם.

ויאבק איש עמו (לב,כה)

רש"י: פירש שזה שרו של עשו

בגמרא נחלקו חכמים, האם נדמה לו המלאך כגוי או כתלמיד חכם. מעשה ברבי אייזל חריף מסלונים שדיבר עמו רבאיי רפורמי פעם אחת זמן רב, לאחר מכן אמר לו רבי אייזל שעכשיו תורצה לו קושיה גדולה בגמרא.

לתמיהת הרבאיי איזו קושיא תורצה, ענה רבי אייזל: חז"ל נחלקו לגבי שרו של עשו האם נדמה לו כגוי או כת"ח. ואני תמה, הרי יש הבדל ענק בין גוי לתלמיד חכם, איך זה שחז"ל נוקטים שתי עמדות כל כך קיצוניות? והתשובה היא פשוטה. אחרי שדיברתי איתך אני רואה שיש כזה מצב של חצי גוי וחצי תלמיד חכם. כך שאין כל סתירה...

ויאבק איש עמו... / חד פעמי או כל הזמן!? (לב,כה)

"ויאבק איש עמו" - פירש רש״י: שרו של עשיו.

המאבק של יעקב עם שרו של עשיו מעולם לא פסק, אלא מופיע בדמותו של היצר הרע הנאבק עמנו בתוך לבנו, ומנסה ללא הרף להכריע את המערכה לטובתו.

ר׳ חנוך ילר הביא בשמו של **האדמו״ור מאשלג** את המעשה הבא, המתאר את המלחמה התמידית שאינה שוקטת לרגע:

אחד מראשי הישיבות נהג לנסוע מפעם לפעם לחו״ל על מנת לגייס כספים לטובת ישיבתו. באחד הימים שם פעמיו לגביר עשיר, אשר התגורר בקומה העשירית של בנין גדול. ראש הישיבה נמנע משמוש במעלית שבבניין, וטיפס ברגליו את כל עשר הקומות. משהגיע לבית הגביר הודיע לו זה האחרון כי הוא סיים לחלק את מעשר הכספים שלו באותה שנה... ראש הישיבה ירד בפחי נפש.

כעבור שנה, בהגיעו לסיבוב האיסוף הקבוע שלו, שוב הלך לביתו של גביר זה, שוב טיפס רגלית עד הקומה העשירית ושוב, לצערו, שמע את התשובה מפי הגביר אשר טען כי הוא סיים לחלק את כל מעשרותיו...

בשנה הבאה חזר המעשה על עצמו, וכך גם בשנה שלאחר מכן, ובזו שלאחריה... כך במשך שבע שנים תמימות !!!

בשנה השביעית, כאשר הבחין בו הגביר מטפס במעלה המדרגות, ונכנס לתוך ביתו קצר נשימה ואדום ממאמץ,
אמר לו: ״תמהני עליך, כבוד הרב, לשם מה עלית שוב? וכי אינך מבין שאינני רוצה לתת לך?״

״יודע אתה לשם מה עליתי״ - השיב לו הרב - ״משום שאינך הראשון שאומר לי דברים אלו היום. כאשר

הייתי למטה אמר לי היצר הרע: "למה אתה עולה? הוא הרי לא נותן"...

"ומדוע עלית בכל זאת" - המשיך הגביר וחקר.

"משום שעניתי לו שלמדתי ממנו" - נענה הרב ואמר - "הלא גם לפני שנתיים ושלוש שנים הוא טרח לבוא ולשאול אותי מפני מה אני עולה, ואף על פי כן עליתי ! ובכל זאת הוא שב והגיע אלי גם השנה... אמרתי לו: "אם אתה אינך מתייאש, גם אני אינני מתייאש, וטרחתי ועליתי....

וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי (לב,ל)

הגאון רבי לייב חסמן, בעל "אור יהל", מביא בשם ספר קבלה קדמון שכאשר שאל יעקב את המלאך: "הגידה נא שמך", ענה לו המלאך: "למה זה תשאל לשמי", מכאן שהוא שמו של המלאך: "למה זה תשאל לשמי".

כידוע שמו של כל מלאך מרמז על מהותו ותפקידו, מדוע אם כן נבחר שם זה עבור שרו של עשיו? את הדברים הסביר רבי לייב במשל: כפרי אחד הגיע בפעם הראשונה לעיר הגדולה, שוטט הכפרי נפעם ברחובותיה ויעניו לא שבעו ממראות הכרך הגדול.

במהלכו הגיע לאולם חשוך שבו הקרינושקופיות על גבי הקיר.

אנשים רבים ישבו והביטו בתמונות המוקרנות על הקיר.

נכנס הכפרי והתיישב ביניהם.

מסכנים חשב הכפרי לעצמו מפני מה הם יושבים בחושך... מתוך רצון להיטיב עימם קם ממקומו ניגש אל קצה האולם והדליק את האור.

לתדהמתו, מיד כאשר העלה את האור, נעלמה התמונה מעל גבי הקיר... מה איתך!? צעקו יושבי האולם כבה מיד את האור! באור לא רואים מאומה! רק כאשר האולם חשוך מבחינים בתמונה.

וזה גם הסבר הכתוב אמר רבי לייב כאשר יעקב אבינו ניצח את שרו של עשיו אמר לו: "הגידה נא שמך", מהו סודו של היצר הרע המושך אחריו אנשים כה רבים ומפילם ברשתו.

על שאל הזו ענה לו המלאך וגילה ליעקב את סודו: "למה זה תשאל לשמי" כוחי הגדול נובע מעצם זה שאנשים "יושבים בחושך" ואינם שואלים לשמי... לו היו "מדליקים את האור" היו מבינים כי כל מה שיש לי להציע להם הוא דמיון שוא ותעתועים...!

ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו (לב,לב)

רבותינו (בזוה"ק דף קע:) אמרו, זהו רמז, שהרי בעוד ישראל בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, אז יאיר להם היום ויגיע להם המנוחה ואז יתבוננו וירגישו בעצמם מכל הרעות והצרות שסבלו ויתפלאו עליהם. בשביל כך כתוב "ויזרח לו השמש" שהוא זמן המנוחה, ואז הוא צולע וגו' יכאב על שעבר עליו. עכ"ד

הזוהר. וכללות הלקח: כי בעוד שסבלנו בגלות לא הרגשנו הצער, וכאשר יגיע עת המנוחה אז נתפלא ואז נרגיש בצער.

ובאמת צריך להבין, וכי בעת הצרות בגלות לא הרגשנו בצרות ההם, הלא צרה, צרה היא, ובודאי אנו מרגישים בהן היטב, ומה איפא כונת הזוה"ק בזה.

אמנם, הלא אנו רואים בחוש שאכן באופן פיזי טבעי כך הוא. לדוגמא, אדם הנושא משאות כבדים הלוך ושוב, לא מרגיש כאב בשעת העבודה עדי ערב. ובהגיע אל ביתו ונח מעט, פתאום תוקפו כאבי גב. וזה כפלא מדוע לא חש זאת בעודו נושא המשא ביום. אכן, כך היא המדה, כשמגיעים למצב "מנוחה" אז מרגישים הכובד למפרע.

הנה כי כן, כך הוא בסבל גלותינו בודאי כל צרה שחלפה על ראשנו וחשנו בבשרנו, היתה כואבת ומלאה דאגה, אך מכיון שהקב"ה נותן לנו "כח" לישא הצרה ההיא, לכך יש בכוחנו לעמוד מול הצרה ומתמודדים עמה, עד כי תחלוף לה. ואחרי אשר חלפה ועברה ברוך ה', אנו מסתכלים לאחור, ותמהים: היתכן, צרה כה גדולה וכה נשגבה, כיצד לא כרענו תחת משאה?? אבל התשובה לזה כי "עמו אנכי בצרה", הקב"ה נוטל חלק בכובד המשא והצרה, ונותן עוצמה ונותן לייעף כח עד כי יעבור זעם.

ובזה מובן הכלל שאמרו רבותינו (ראה שפ"א צו בשם רמב"ן) כי אין הקב"ה מביא נסיון לאדם אם לא יוכל לעמוד בו. והענין כי בתוככי הצרה "מוסווה" עזר האל. 'כי הוא יך וירפאנו' – הוא המכה והוא הרופא. ואולם אח"כ נאמר 'ויזרח לו השמש' – הגאולה בא תבוא ויאיר עלינו אור האל, וכמ"ש 'קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עלייך זרח'.

את השפחות וילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים (לג,ב)

מעשה בשל"ה הקדוש שנטפל אליו כומר אחד וניסה להרגיזו: הרי כתוב בנביא ישעיה על בית המקדש השני "גדול יהיה כבוד הבית הזה, האחרון מן הראשון". אם כן, זה אומר שבית המקדש הקודם היה אחרון ולא יהיה לכם בית מקדש שלישי.

השל"ה הביט בו משועשע ושאל: אם כן, שמא תוכל להסביר לי מה פשר הפסוק שיעקב שם גם את לאה וילדיה אחרונים וגם את רחל ויוסף אחרונים? אלא בהכרח ש"אחרון" בלשון הקודש פירושו מאוחר, ולאו דוקא סופי...

וישקהו (לג,ד)

מביא ה"**פרדס יוסף**" את **ה"ילקוט שמעוני**": אמר עשיו איני הורג את יעקב בקשת ובחיצים אלא בפי ובשיני ומוצץ את דמו וכו'.
אל תקרא וישקהו אלא וישכהו. ונעשה צוארו של יעקב כשיש שנאמר "רשע יראה וכעס שיניו יחרוק ונמס". הנה מעשה אבות סימן לבנים.

ומתחילה חשב עשיו להרוג את יעקב בחיצים וזה רמז על הזמנים שניסו הגויים להרוג את עם ישראל ע"י כל מיני כלי משחית וכל מיני אינקוויזיציות למיניהם,
אבל כשראו שכל זה לא עזר להם ואדרבה היהודים עם קשה עורף ורק יותר ויותר דבקים בה', אז ראו שהעצה הטובה להחטיא את ישראל היא ע"י לנשק ולקרב, ללמד אותנו לדבר בלשון עשיו וממילא יאכלו

מה שעשיו יאכל, נבלות וטריפות וזה רמוז וישקהו אבל הנשיקה הזאת היא נשיכה. ובכל זאת, נצח ישראל לא ישקר, ונעשה צוארו כשיש ומקיים את תורת ה' על אף הכל. ועל זה נאמר "רשע יראה וכעס שיניו יחרוק ונמס".

קטונתי מכל החסדים (לג,יא)

נחלקו האם המילה הנ"ל מנוקדת ברביעי או באזלא גרש שהוא צליל עולה ומסולסל.
הגר"א סובר שצריך לאמרו עם אזלא גרש ומליץ על כך את מאמר חז"ל ש"כל ת"ח צריך שיהא בו שמינית בשמינית שבגאוה".
פרשת וישלח היא פרשה השמינית וכן הפסוק שלנו הוא הפסוק השמיני שבפרשה והטעם המסולסל כלפי מעלה זה כביכול השמינית שבשמינית שבגאוה.

קַח נָא אֶת בִּרְכָתִי (לג,יא)

רבות התלבטנו אם להשמיע את הרעיון אם לאו. הוא נוקב מדי. אבל דוקא משום כך אולי יצליח לעורר לבבות. אולי באמצעותו יפקחו עינים. בפרשתנו שולח יעקב דורון לעשו, משתחוה לו ומציג את ילדיו לפניו. אך אין זו השלמה של אחוה, אלא שלום קר של פרוד: אני לדרכי ואתה לדרכך. מציג הוא את אחד עשר בניו. "ודינה היכן היתה? נתנה בתבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו את עיניו. ולכך נענש יעקב, שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם".

מי מאתנו מוכן היה שבתו היחידה תנשא לעשו, רחמנא ליצלן, האיש ש"כל ארבעים שנה היה צד נשים ומענה אותן", הארכי-רוצח. כיצד קימת תביעה על יעקב אבינו? אלא, עשו הוא אח ואין לחסך כל מאמץ להחזירו למוטב. גם אם ההקרבה גדולה כל כך, וסכוייה מועטים כל כך.

ואנו, אחינו היקרים אינם כעשו, חלילה. יהודים יקרים ונפלאים הם, תינוקות שנשבו ונעקרו ממורשתם. ומוכנים הם לשמע, חפצים להתודע לתורה ולאמונה. ההקרבה מעטה וההצלחה מבטחת. כמה גדולה ההקפדה שעלולים אנו למשך עלינו אם לא נצא לקרבם. אם ננעל את עצמנו.

משל למה הדבר דומה - אמר הגאון רבי משה חיראר‌י מבבל זצ"ל - למלך רם ונשא ולו מחוז נדח בקצה הממלכה. מחוז פורה ודשן, גדוש בכל טובה, אבל הילידים שם נבערים מדעת, פראים וחסרי תרבות. אין שם מוסדות שלטון, אין סדרים ואין קדמה. מאומה.

קרא המלך לאחד משריו העומדים לפניו, ואמר לו: "לכה ואשלחך לאותו מחוז, תסלל דרכים ותקים מוסדות שלטון, תלמדם חכמה ודעת ותהפכם לבני תרבות".

שמע השר וחשכו עיניו. כאן סמוך הוא על שלחן המלך, בן-בית בארמונו. סביבו אך נמוסים מעדנים והליכות-מלכות. ואלו שם, שממה תרבותית, שפת אכרים תחתית ובהמית. וחיב יהיה להתחיל מן השתין, ליסד מבראשית. כמה עמל ויגיעה, כמה טרח וסבל. וההצלחה - אינה מבטחת. ואם לא יצליח, יזקף הכשלון לחובתו. כל זה, למה לו. התחנן לפני המלך שיפטר אותו מחובה זו, שישאירנו במחצתו.

אמר לו המלך: "אנכיות היא מצדך לחשב על תועלתך בלבד. להותיר את תושבי המחוז בבורותם ובבערותם, ולמעשה אבודים הם גם לכתר, אינם אזרחים מקבלי מרות, אינם משלמי מסים, אינם נחשבים כלל כנתינים! אבל אם תלך ותמלא את יעודך, תועיל להם ותועיל לממלכה. גם אם לא יקבלו מרותי

במלאה, וגם אם לא יהיו בני תרבות לחלוטין, כיושבי המטרופולין, כבר לא יהא זה מחוז אבוד ונדח, וכבר ימנה על מחוזות הממלכה. ואז, בשובך, תזכה להוקרה ולהערכה, ותהיה מהיושבים ראשונה במלכות."!

והנמשל: המלך, מלכו של עולם. והשמים ושמי השמים וכל צבאם, כמטרופולין של מלך. אך מחוז מרחק ונדח יש, הוא העולם הזה, ובו כל טוב. אך רבים כל כך נבערים, אינם מכירים את מלכם ואינם מקבלים את עלו. משגר הבורא יתברך את הנשמה הטהורה, כדי שהגוף יקבל את מרות המלך ויקים תורה ומצוות; יקים משפחה שתקבל את על המלך, ויחנך צאצאיו לתורה ולמצוות; יקרא בשם ה', יקדש שם שמים בכל הליכותיו, ויפיץ את דבר המלך, מלכו של עולם, בכל סביבותיו.

והנשמה, הנהנית מזיו השכינה, פוחדת לרדת לארץ ערבה ושוחה, למדבר שממה רוחני הרחוק כל כך מנעם ה' ואורו במרומים. אבל נעתרת לכך לבסוף כדי להרבות אמונה ולקדש שם שמים, כדי לזכות ולקרב לבורא. ואז תשוב ותעלה, ותזכה לאור פני המלך ולשכר עצום ורב, שבעתים ממעמדה הקודם, ולעולמי עד.

עד אשר אבוא אל אדוני שעירה (לג,יד)

הגמרא מספרת סיפור, והסיפור מזכיר סיפור נוסף, ושניהם מזכירים מציאות עגומה...

הגמרא מורה לנו, שההולך בדרך ופגעו בו ליסטים הרוצים לארח לו לחברה ושואלים מה מגמת פניו, "ירחיב להם את הדרך" (כלומר, יספר שברצונו להגיע רחוק יותר, ואז יתכננו להתנפל עליו בסוף המסע, ובהגיעו למחוז חפצו יפרוש מהם בלא שיספיקו להרע לו), כדרך שעשה יעקב אבינו לעשיו הרשע, דכתיב: "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" וכתיב:"ויעקב נסע סוכותה", ועשיו חיכה לו בשעיר...

וסיפרה הגמרא: רב מנשה הלך בדרך לבית תורתא, ופגעה בו חבורת גנבים. שאלוהו: "להיכן אתה הולך"? הרחיב להם הדרך, ואמר: "לפומפדיתא". תכננו להתנפל עליו בסמוך לפומפדיתא. כשהגיע לבית תורתא, נפרד מהם לשלום. שאלו: "ממי למדת טכסיס זה"?
אמר להם: "מרבי, רב יהודה". קראו: "הה, ממנו למדת לרמות כך..."!

מדהים! הם נטפלים לעובר אורח, לרב נכבד, כדי לעשוק ולשדוד. וכשהוא נחלץ ממזימתם ומפר את עצתם נעשים הם ליפי נפש, ומוקיעים את הנהגתו... וזה מזכיר את הסיפור הנודע באותו כפרי חסר פרנסה, שאמר לאשתו: "אלך לעיר הגדולה, אולי אמצא עבודה ואחסוך מעט מעות". מצא עבודה כשוליה של אופה. מצא שם לחם לאכול ומעון מוסק וחם, למד את המקצוע וחסך סכום נאה. ככלות הזמן נפרד ממעבידו לשלום, נטל את סכום הכסף ושם פעמיו לכפרו. סכום זה יספיק לפרוע את כל החובות, ואף לפתוח מאפיה קטנה שתפרנסו בכבוד. הרהוריו נקטעו בפקודה חדה: "עצור"!
מהחורשה בצד הדרך הגיח שודד ובידו רובה: "הכסף, או החיים"!

אין מתווכחים עם רובה טעון, וכל אשר לו יתן האדם בעד נפשו. רק בקשה אחת הייתה בפיו: "ראה, סכום זה חסכתי במשך שנתיים בהן לא הייתי בבית. אשתי רעבה ללחם, ואני עבדתי בפרך. אם אופיע עתה ללא הכסף, תחשוד בי שהתהוללתי בעיר הגדולה בעוד היא נמקה ברעב. קח את הכסף, אבל עשה עמדי חסד: אני אפשוט את מעילי, הנה כך, ואתלה אותו על הענף, כך... ועכשיו, תירה נא כדור במעיל, כדי שתאמין לסיפורי, ותדע שאמנם נשדדתי"... הסכים השודד, וירה למעיל.

"עוד כדור", ביקש האיש. ירה השודד.

פרשת וישלח

"ועכשיו תחורר את הכובע", ביקש, ותלהו על עץ. כיוון השודד, וירה. "עוד כדור", ביקש. "מצטער", ענה השודד, "התחמושת אזלה".
"אם כך", צהל הנשדד, "איני פוחד ממך עוד..."! התנפל על השודד, חבט בו באגרופיו, הפילו ארצה, ונטל את צרור כספו.

בצעד קל התרחק מן המקום, ושמע את השודד קורא אחריו בחרון אין אונים: "גזלן, ליסטים! לא זו בלבד שהפלאת בי את מכותיך, עוד לקחת את כספי..."!

אכן, זו דרכם של הליסטים מאז ומעולם. הנה, עשיו מכר את בכורתו בנזיד עדשים, ביזה את הבכורה ולא החשיבה. עוד לעג ליעקב, הקונה בכורה ערטילאית במחיר עדשים אדומים, טעימים ומשביעים... קרא האב לעשיו בתור הבן הבכור, וביקש להנחיל לו ברכותיו. האם יגלה עשיו שאין הברכות מגיעות לו עוד, שמכר את בכורתו? לא, ודאי שלא! אבל כשיעקב בא במקומו ונוטל את הברכות המגיעות לו כדין, זועק הוא זעקה גדולה: הוי, רמאות כפולה גם את הבכורה לקח, וגם את הברכות...

וכלפי מה הדברים אמורים? מאמינים אנו באמונה שלמה, שהברכה שורה בעסקינו בזכות אותן מצוות שהאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, ותלמוד תורה כנגד כולם. בזכותם שורה הברכה במעוננו, מלבד הזכויות הרבות והשכר בעולם הנצח. אבל כשברכה זו מגיעה בזכות אותן מצוות, ראו באיזה רוחב יד מופנית היא לצרכי מותרות. ואין העין צרה בהם, חלילה. אדרבה, מרחיבים הם דעתו של אדם! אבל כמה נוקף הלב לחתום הוראת קבע להפצת תורה, או לצרכי צדקה. וכמה דוחק הזמן לפתע כשהמדובר בהשכמת בית המדרש או בתלמוד תורה שכנגד כולם!
והרי בזכותם באה הברכה...

ויעקב נשא סוכות ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות (לג,יז)

חז"ל במסכת מגילה דף י"ז אמרו שיעקב אבינו נענש על זה שלא חזר מיד לבית אביו. ובאמת צריך להבין מדוע לא חזר אל יצחק מיד.

ומפרש הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו "**טעמא דקרא**" שיעקב התמהמה בדרך כדי שלא ירגיש עשיו שרימהו, שאמר "**אנכי אתנהלה לאיטי עד אשר אבוא אל אדוני שעירה**" ואם היה חוזר מיד לבית אביו היה מרגיש עשיו שרמהו.

לכן שהה בדרך עד שעשיו יסיח דעתו ממנו, ויחשוב שבאמת הדרך קשה לו ומתנהל לאט, ואז חזר לבית אביו.

אך בזאת יאתו לנו...בהמול לנו כל זכר (לד, כב)

ותמוה מאוד איך הצליח חמור אבי שכם לשכנע את כל תושבי שכם לעשות ברית מילה והלא היו שם ילדים זקנים ונערים, ובמה הצליח לשכנע את כולם שבשביל שבנו ישא את דינה - כולם ימולו עצמם???

אלא שחמור היה פוליטיקאי משופשף, ועל כן הוא בא אל בני עמו בערמה, שהלא כבר היה ידוע שבני יעקב הם גיבורים גדולים גם יחוס לא היה חסר להם ואף כסף וזהב מצאו משכנם בצרורותם.

וכה אמר חמור אל עמו. (לפי סדר פסוקי התורה) "האנשים האלה שלמים הם איתנו,,, ויסחרו אותה" הם

לא באים לריב וגם הם באים להשקיע כאן בכלכלה ולעשות איתנו ביזנס. "את בנותם ניקח לנו לנשים" נתערבב איתם וניקח מבנותיהם. "ואת בנותנו ניתן להם" נסדר את הבנות שלנו עם מליונרים סידור מלא. "אך בזאת יאתו לנו,,, בהמול לנו כל זכר כאשר הם נימולים" אנחנו צריכים להיות מעורבבים איתם ולהיות כמותם פירושו למול את עצמנו, מנמק חמור, ומוסיף שכנוע "מקניהם וקנינם וכל בהמתם הלא לנו הם, אך נאותה להם וישבו איתנו" כ"כ פשוט וקל אומר חמור אבי שכם.
אבל בעצם זה הכל בגלל "שכם בני חשקהנפשו בביתכם" את זה חמור לא יגיד. פוליטיקאי משופשף כבר אמרנו,,,

ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ (לד,א)

נאמר בפרשתו: "ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ", ומפרש רש"י: "בת לאה - ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו".

ונראה לומר, שכוונת רש"י, בזה שדינה נקראת כאן "בת לאה", שכשם שפשוט שיציאת לאה אל יעקב היתה דבר טוב (להולדת השבטים), כך היתה יציאת דינה כשלעצמה דבר רצוי.

והביאור בזה: רש"י כבר פירש קודם בפרשתנו את הפסוק "ויקח. . ואת אחד עשר ילדיו" - "ודינה היכן היתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו ולכן נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם".

ולכאורה תמוה: היתכן שיעקב יעמיד את דינה בסכנה שעשו יקח אותה על הספק "שמא תחזירנו למוטב", ועוד יותר שבגלל פעולתו נענש יעקב בעונש קשה כזה "שנפלה ביד שכם"?

ולכן נראה לומר, אשר: א) מעלתה של דינה היתה גדולה כל כך, עד שהיה בכוחה להחזיר למוטב את עשו הרשע. ב) החזרת איש רשע למוטב יש בה מעלה גדולה מאוד, שהיה כדאי להכניס את דינה לזה, אפילו בספק "שמא תחזירנו למוטב".

ולפי זה יש לומר, שגם כאן כוונת רש"י שיציאת דינה, היא למעליותא, שכיון שהיה בכחה של דינה להחזיר למוטב אפילו את עשו הרשע, מובן שזה ש"ותצא דינה . . לראות בבנות הארץ", לא היתה ח"ו יציאה של היפך הצניעות, אלא אדרבה, "לראות בבנות הארץ", כדי להחזירן למוטב.

וזהו מה שמדגיש רש"י "בת לאה ולא בת יעקב", כי ענין זה ירשה וקיבלה דינה מלאה, ואילו מצד יעקב, הרי להיפך, הוא הסתיר אותה מעשו ומנעה מפעולות מסוג זה, ועד שנענש על זה.

ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה (לד,גיג)

הנה לעיל, על הפסוק "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר" (כד, נ), כתב רש"י שלבן "רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו". היתה זו חוצפה מצד לבן להעז לדבר לפני אביו. ואילו כאן, יושבים בני יעקב עם יעקב אביהם, והם עונים את התשובה לשכם וחמור בנו, ועל זה רש"י אינו אומר דבר...

באר המגיד מדובנא: כשהולכים בדרך הישר - כאן יש לתת לאב לצעוד בראש ולא להקדימו, אבל כשהולכים בדרך מלאה מהמורות, בורות ופחתים, שם הכבוד הוא ללכת בראש, ולתת לאבא ללכת מאחור בדרך הכבושה. בשיחה של לבן ובתואל עם אליעזר, ההליכה היתה בדרך הישרה, דברו דברים כהוויתם, ולכן כשקפץ לבן והשיב לפני אביו - היתה בכך חוצפה ורשעות. לא כן בענינו, כשבאו האחים

לענות אותם "במרמה", בדרך חתחתים - אמרו דבר אחד והתכוונו אחרת, במקרה זה יותר טוב שלא האב יאמר את הדברים כי אם בניו.

אם תהיו כמונו להמל לכם כל זכר (לד,טו)

"אם תהיו כמונו להמל לכם כל זכר"

מפני מה היו צריכים בני יעקב לנקום באנשי שכם בדרך מרמה ולהשיא להם את העצה שיימולו?
וכי לא היה לאל ידם של בני יעקב הגיבורים לגבור עליהם אף בלא שהיו נימולים?
והשיב על כך ר' יונתן אייבשיץ:
אילו הרגו את אנשי שכם שאינם נימולים, היה קם רעש בעולם, סערה של מחאות: לא כן, כשאנשי שכם נימולו ונודעו כיהודים, שאז היו בני יעקב בטוחים, שלא יאונה להם כל רע: "על רציחת יהודים לא תהיה בעולם תגובה כלשהיא".

אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו להימול לכם כל זכר (לד,טו)

לשם מה שאל הגאון רבי יהונתן אייבשיץ נזקקו בני יעקב לתחבולה זו שיעצו לאנשי שכם שימולו את עצמם ולאחר מכן הכו אותם בחרב, והרי השבטים היו גיבורי חיל ויכלו להמתי את אנשי שכם גם אם היו בשיא כוחם.

אלא אמר רבי יהונתן בני יעקב בקשו בכך להשקיט את הסערה הגדולה שהיתה פורצת בעולם כאשר היה נודע הדבר שיהודים הרגו את אנשי שכם...
לשם כך בתחכמו בני יעקב והורו לאנשי שכם למול את עצמם, משעשו כן ידעו השבטים נכונה כי שוב לא תקום כל סערה שהרי כל העולם יחשבו שיהודים הם שנהרגו, ולמי מפריע הדבר שיהודים נלחמים ב"יהודים"...

ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור במרמה (לד,יג)

יש לדון מי הם 'בני יעקב' המוזכרים בפסוק, שמדברים עם שכם וחמור ומציעים למול את כל העם?
האם מדובר בשמעון ולוי בלבד המוזכרים במקרא לאחר מכן כשתפסו את היוזמה להרוג כל זכר - "וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי־יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה" (שם כה) בגלל שנתפרשו שמותם אחרי מספר פסוקים, הכתוב סתם בשעת משא ומתן ולא פירש מי הם.

מאידך ייתכן לומר כפשט הפסוק, שכולם ביחד הציעו הצעה זו לשכם וחמור.
אלא שאם נסביר כך תתעורר קושיה מדוע יעקב אבינו מוכיח לפני מותו את שמעון ולוי על הריגת אנשי שכם ולא מוכיח את שאר האחים; אומנם בפועל הם לא השתתפו במעשה ההריגה, אבל היו שותפים בהצעה להחליש אותם על ידי שימולו את עצמם.

צריך לומר, ששאר האחים כלל לא התכוונו להרוג את אנשי שכם אלא רק להחליש אותם על מנת לגאול משם את דינה אחותם; פעולה כזו לא רק שמותרת אלא נדרשת מהאדם. מי שיכול להציל את הזולת ממצב סכנה בלי לסכן את חיי עצמו חייב לעשות זאת. ואם נשאל על הכתוב בהמשך: "בְּנֵי־יַעֲקֹב בָּאוּ עַל הַחֲלָלִים וַיָּבֹזּוּ הָעִיר" (שם כז) שלכאורה משמע שאכן היו שותפים בהריגתם, אין זו הכוונה אלא שלאחר מעשה באו שאר האחים ובזזו את השלל, אולם בתוכנית המקורית לא התכוונו להרוג אותם.

אלא שלפי ההסבר הזה עדיין קשה שכן סוף סוף גם שאר האחים השתמשו במעשה מרמה כדי להשיג

את מטרתם, "וַיַּעֲנוּ בְנֵי יַעֲקֹב...בְּמִרְמָה" שהרי הם לא התכוונו להתחתן איתם גם אם ימולו את עצמם, מדוע אם כן יעקב אבינו לא מוכיח אותם על מעשה זה?

התשובה היא שמעשה זה איננו פסול כלל וכלל; מותר לרמות גזלן על מנת להוציא מידו את הגזלה שנטל שלא כדין, כל שכן שכם בן חמור שחטף את בת יעקב וטימא אותה, שמותר ליזום מעשה מרמה כדי להחזיר אותה לבית יעקב אבינו.
מצינו גם אצל משה רבינו שאמר לפרעה: "נֵלְכָה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָה לַה' אֱלֹקינוּ" (שמות ה, ג) למרות שלא התכוון לכך וכיצד מותר לרמות את פרעה?
אומנם משה לא הוציא דבר שקר מפיו; הוא לא אומר 'נלכה נא דרך שלושת ימים...ונשובה', אבל הוא נותן לפרעה להבין מתוך דבריו שאכן יחזרו כולם, ממילא יש כאן מעשה מרמה. האם זה מותר?
אלא שפרעה הינו גזלן המשעבד את בני ישראל שלא כדין, ממילא מותר להשתמש בדרכי מרמה כדי להוציא מידו את הגזלה. הוא הדין בנידון דידן, שכם בן חמור גזל את דינה ולכן מותר היה להשתמש במעשה מרמה כדי להצילה מידו. הטענה של יעקב על שמעון ולוי היא לא על המרמה אלא שהרחיקו לכת והרגו כל זכר, דבר שלא נצרך כדי להחזיר את דינה.

ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אותי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי (לה,ג)

הנה ראינו שיעקב מעורר גם את בני משפחתו להודות לה' על שעבר עליו בשלום. ובזוה"ק בפרשתינו (דף קעג:) נאמר: "מכאן למדין שצריך אדם לשבח לקב"ה, ולהודות לו על ניסים ועל טובות שעשה עימו. וזהו שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי".

ובעצם, כך ראוי לאדם לנהוג! כי בזה מראה שאינו כפוי טובה ח"ו. כי באמת שאלו שאלה בזוה"ק (פרשת תרומה קעד.) מה צריך להודות לו ולפרסם. והלא הקב"ה יודע הכל. אך הוא, כי עי"ז מתכבד שמו של הקב"ה בפירסום הנס. ולכן כתוב אודה ה' בכל לבב "בסוד ישרים ועדה", וכן כתוב (ביחזקאל לח, כג) "והתגדלתי והתקדשתי" וגו'.

ומכאן עלינו להיות מודים בכל פעם על כל דבר. כיצד, אדם תפס בהגה, ופתאום קרה תאונה או קרוב לה, ואיך שהוא ב"ה נעשה לו נס, ויצא בשלום. הנה לא יספר סתם את אשר קרהו. אלא יפתח פיו: "דעו! כי הקב"ה עשה לי נס כי נסעתי ופתאום" וכו'. ויתלה הכל בהקב"ה שהוא ורק הוא הצילו. וכך ראוי לאדם להתנהג. ובכל פעם שחוזר על זה מקיים מצוה. ובמדרש שוחר טוב (מזמור קיח) אמרו: "אין לישראל שיאמרו להקב"ה אלא הודייה בלבד על כל הטובות שהוא עושה עימהם". וע"ע בזוה"ק בראשית (דף קצה:) ובפרשת בא (דף מ:).

ומובא באחרונים כי זהו הטעם שנהגו גדולי ישראל לרשום בפנקס כל המאורעות אותם, כי יש בזה מצות עשה. וע' בספר שערי זוהר לברכות (נד.). ועיין .בשו"ת חתם סופר (חיו"ד סימן רלג), ובשו"ת גורן דוד (או"ח סימן סג עמוד .(127

והנה כתוב "לעושה נפלאות גדולות לבדו" (תהילים קלו), ומה זה "לבדו", וכי ח"ו היה צריך לעוזרו. אך בזוה"ק (בלק דף ר:) ביאר, שאדם היה ממש סמוך לסכנה, והקב"ה הצילו, והאיש בכלל לא הרגיש לא בסכנה ולא בהצלה, אלא הקב"ה "לבדו" יודע זאת. ומציל את האדם. לכן כל אדם חוזר לביתו כל יום בשלום וסובר שלא קרה דבר יוצא דופן והוא אינו יודע מה ח"ו היה יכול להיות. וכן אישה יולדת, הולכת ללדת וחוזרת הביתה בשלום כאילו הכל טבע, אבל באמת הקב"ה עושה נפלאות! על כולנו לזכור ו**ליתן "תודה" לאל יתברך**.

פרשת וישלח

ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשיו ותלד לאליפז את עמלק (לו,יב)

מפני מה שאל הגאון רבי חיים מוואלוזין מספרת לנו התורה שתמנע היתה פילגש לאליפז וילדה לו את עמלק...? הסביר רבי חיים: לכאורה יש שני פסוקים הסותרים זה את זה.

בפסוק אחד כתוב (דברים כ"ג, ח): "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא", ובפסוק שני כתוב (דברים כ"ה, י"ט): "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים", והרי עמלק הוא אדומי, ואיך ניתן לקיים את שני הפסוקים גם יחד? אלא תירץ רבי חיים יש לדייק את הפסוק "לא תתעב אדומי" ומדוע? "כי אחיך הוא", והיינו רק אדומי כזה שנולד לעשיו מאשתו שאז הוא "אחיך", אבל לא אלה שנולדו לעשיו מנשים פסולות ומפלגשים.

משום כך כותבת לנו התורה ומודיע ש"תמנע ביתה פילגש לאליפז בן עשיו ותלד לאליפז את עמלק", ומשום כך נאמר עליו "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים"!